

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

**MEDIÁLNÍ OBRAZ ÚČASTI RUSKA V OBČANSKÉ
VÁLCE V SÝRII**

Analýza zpravodajských článků deníků Lidové noviny a Haló noviny o účasti
Ruska v občanské válce v Sýrii

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Martin Klose

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Karel Páral

Olomouc 2018

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Mediální obraz účasti Ruska v občanské válce v Sýrii“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu. Práce má 71 328 znaků bez mezer.

V Olomouci dne:

Podpis:

Rád bych tímto poděkoval mému vedoucímu práce, Mgr. et Mgr. Karlu Páralovi, za prokázanou trpělivost při vedení této práce a za prokázaný optimismus a nápomocnost. Vážím si každé rady, kterou mi poskytl, a každé konzultace, kterou se mnou proseděl.

Anotace

Práce s názvem „Mediální obraz účasti Ruska v občanské válce v Sýrii“ si klade za cíl porovnávání mediálních obsahů týkajících se vojenských a politických intervencí v občanské válce v Sýrii. Analýza je zaměřena na zpravodajské sekce dvou českých deníků, a to Lidové noviny a Haló noviny. Cílem práce je zjistit, jakým způsobem konstruují oba deníky obraz Ruska jako aktéra v konfliktu podle van Dijkova ideologického čtverce, a následné porovnání rozdílů.

Klíčová slova

Zpravodajství, Rusko, Sýrie, ideologie, deníky, analýza, válka

Annotation

This thesis titled „Media reflection of Russia’s participation in Syrian civil war“ lays a goal of comparing the media content regarding military and political interventions of Russia in Syrian civil war. The analysis is focused on the news section of two Czech daily newspapers, namely „Lidové noviny“ and „Haló noviny“. Goal of the work is to find out how both newspapers create the image of Russia’s participation in the conflict according to van Dijk’s ideological square model, and consequent comparison of the differences.

Keywords

News, Russia, Syria, ideology, daily newspaper, analysis, war

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Válka v Sýrii a pozice Ruska	10
2.1. Sýrie za Bašára al-Asada a Arabské jaro	10
2.2. Vstup Islámského státu do občanské války v Sýrii	12
2.3. Období od 30. září do 30. října 2015.....	12
2.4. Pozice Ruska v konfliktu.....	13
3. Teoretická část.....	15
3.1. Ideologie a její vliv na zpravodajství	15
3.2. Gatekeeping a framing jako první projevy ideologie.....	16
3.3. Ideologický čtverec jako forma rámování.....	19
3.4. Agenda setting.....	20
4. Metodika.....	22
4.1. Záměr výzkumu.....	22
4.2. Zkoumaný vzorek.....	22
4.3. Metodologie	23
4.3.1 Kvantitativní část: Obsahová analýza	23
4.3.2. Kvalitativní část: Diskurzivní analýza	24
5. Analýza mediálních obsahů	25
5.1. Haló noviny	25
5.1.1. Obsahová analýza.....	25
5.1.2. Diskurzivní analýza.....	28
5.2. Lidové noviny	33
5.2.1. Obsahová analýza.....	33
5.2.2. Diskurzivní analýza.....	36
5.3. Srovnání a shrnutí.....	40
6. Závěr.....	45
Seznam zdrojů.....	46
Seznam grafů.....	51
Seznam tabulek	52

1. Úvod

Přestože tato práce vzniká téměř tři roky po zkoumaném období, je toto téma stále aktuální a možná ještě palčivější, než tomu bylo předtím. Občanská válka v Sýrii, původně vnitrostátní konflikt, se za několik let svého trvání přetvořila v kolbiště globálních mocností, které si podporou různých válčících stran a skupin snaží prosadit svou zahraniční politiku. Do války tak světové mocnosti vnesly také ideologickou rovinu, ve které se řeší zejména to, zda podpořit stávající mocenskou strukturu navzdory jejím problémům a nedostatkům, nebo podpořit vládu novou a riskovat nový typ chaosu v případě že by selhala.

Tento spor v konfliktu reprezentuje zejména tzv. Západ¹ a Rusko. Právě na Rusko, respektive na mediální obraz jeho působení v konfliktu, se tato práce zaměří. Popis konfliktu v Sýrii, jeho vznik a hlavní aspekty poslouží k tomu, aby bylo možné v dostatečném rozsahu pochopit, jakou pozici v celém sporu Rusko zastává. Teoretický rámec této práce popíše koncept ideologického čtverce nizozemského lingvisty Teuna van Dijka a jeho aplikaci na utváření mediálního obrazu v médiích. Na tento koncept bude navazovat několik dalších aspektů tvorby mediální konstrukce reality, konkrétně procesy gatekeeping, framing a agenda setting.

Předmětem samotného zkoumání budou zpravodajské texty obou deníků v období 30. září až 30. říjen roku 2015. V této době se totiž Rusko oficiálně zapojilo do konfliktu a na české politické i mediální scéně tak spustilo debaty o svých úmyslech a cílech, které různé politické subjekty a mediální organizace interpretovaly rozdílně. Stanovený vzorek projde obsahovou a diskurzivní analýzou. Obsahová analýza bude zkoumat prvky jako množství, rozsah a umístění textů, diskurzivní analýza následně tvorbu mediálního narativu účasti Ruska ve válce v Sýrii.

Výstupem celé práce bude rozbor vykreslení pozice Ruska v obou denících, rozdíly v ideologické prezentaci země a jejích představitelů ve vztahu k Sýrii, oponentům a spojencům, a ucelený popis tvorby mediálního obrazu Ruska v kontextu dané události.

Zaměření na tvorbu mediálního obrazu libovolné události nebo společenského fenoménu v dnešní době nabývá na čím dál větší důležitosti. Několik posledních let přineslo mediální sféře zásadní problémy, stagnací nebo poklesem prodeje tištěných médií² počínaje a

¹ V rámci této práce pojem naplňují zejména USA s podporou států Evropské unie.

² Statistika ABC ČR, zpracováno na MediaGuru.cz (12.2.2018)

klesající důvěrou v novináře konče³. V České republice je to mimo jiné způsobeno kontroverzním vlastnictvím významných médií, kdy vydavatelství Economia vlastní podnikatel Zdeněk Bakala, obviněný z rozsáhlého tunelování firmy OKD, a vydavatelství MAFRA vlastní Andrej Babiš, vlastník rozsáhlého koncernu Agrofert a nyní premiér ČR. Ani veřejnoprávní média jako Česká televize nebo Český rozhlas nezůstávají stranou, část politického spektra zahrnující například prezidenta Miloše Zemana nebo předsedu SPD Tomia Okamuru vystupuje kriticky zejména vůči ČT a snaží se prosadit zrušení koncesionářských poplatků.

Může zaznít, že média lžou. Ve skutečnosti média nelžou. Jde pouze o kumulaci složitých procesů výběru a zpracování informací a jejich následné distribuce, které dojem záměrné lži mohou působit. Právě o tom tato práce je. O poukázání na to, že média nelžou, ale tvoří specifický obraz reality v rámci osvojené ideologie. Vědomou lež si málokterá mediální organizace troufne vypustit ven. Pečlivým tříděním a podáním různých informací, zatímco jiné informace lze zamlčet, lze ovšem vytvořit dojem o světě, který může být odlišný jak od jiných mediálních zpracování toho samého tématu, tak od samotné reality.

³ Podle statistik Centra pro výzkum veřejného mínění z března 2018 tisku nedůvěřuje nebo spíše nedůvěřuje 57% respondentů, u televize je to 54%.

2. Válka v Sýrii a pozice Ruska

Dlouhodobě trvající konflikt ani v roce 2018 nebere konce, a i přes dílčí vojenské úspěchy jako porážka teroristů Islámského státu v Sýrii⁴ země není o moc blíže k uzavření míru nebo alespoň ukončení hostilit. Přestože se tato práce primárně zabývá mediálním obrazem Ruska, je nutné konflikt zasadit do kontextu, neboť detaily ohledně situace v Sýrii vysvětlují určité pozice ostatních států v konfliktu. Období před samotnou občanskou válkou nabízí vyjasnění některých rozhodnutí.

Před válkou byla Sýrie důležitým hráčem na politické scéně Středního východu, a to díky jak vazbám na Sovětský svaz, tak na Saúdskou Arábii. Sýrie se také aktivně účastnila jednání s Izraelem a podle některých podporovala a stále podporuje teroristické skupiny v regionu, zejména hnutí Hizballáh (E.Schulze 2012). Při pohledu na historické události je zřejmé, že Sýrie byla třetí hranou pro spoustu událostí a procesů. Na jedné straně představovala vzrůstající mocnost odpovídající panarabským tendencím, na straně druhé byla nucena jednat s Izraelem o území, zejména o Golanské výšiny, a na stole byla také mírová smlouva. To je jen jeden z faktorů, který nakonec dostal Sýrii do konfliktu na více frontách.

2.1. Sýrie za Bašára al-Asada a Arabské jaro

Když v roce 2000 nastupoval Asad na pozici prezidenta po svém zesnulém otci, svět to vnímal jako příležitost pro uklidnění situace. Mladý Asad kromě univerzity v Damašku studoval také medicínu v Londýně v rámci postgraduálního studia, a mnoho lidí očekávalo, že „západní vzdělání“ zaručí u Asada snahy o demokratizaci země, o níž mimo jiné mluvil ve svém inauguračním projevu (Lust 2014, str. 776). Asad postupně povoloval režim nastolený jeho otcem. O tomto klidném období modernizace se hovořilo jako o Damašském jaru, které trvalo od Asadovy inaugurace do roku 2001. Poté snahy o modernizaci ustaly Sýrie se začala vydávat podobným směrem jako za Asadova otce Hafíze.

Ellen Lust (2014) jako hlavní důvod zastavení demokratizace Sýrie vnímá náboženství. Asad, stejně jako zbytek jeho rodiny, patřil k alavitům, které většinová sunnitská populace neměla zrovna v oblibě. Hafíz al-Asad navíc z alavitů vytvořil „elitní náboženskou menšinu“, tudíž je na místě předpokládat Bašárovy obavy, že uvolnění režimu a nastolení demokracie by vedlo k tomu, že by je sunnitská většina rychle připravila o moc. Místo všestranné

⁴ Business Insider, 21.11.2017

demokratizace tedy Asad začal podporovat vyšší třídu obchodníků, kterým povoloval i rozšíření nevládních organizací, čímž pravděpodobně doufal, že si zajistí jejich přízeň.

Zůstaneme-li u zmíněného sporu s Izraelem o Golanské výšiny, mnoho politiků pokládalo Asada za slabého prezidenta. Přestože během jednání zopakoval, že si přeje uzavřít mírovou dohodu, převládal názor, že Asad nemá plnou kontrolu nad starým okruhem politiků z dob Hafízova prezidentského mandátu a nad vojenskými hodnostáři, tudíž by nemohl dostát svým závazkům, ani kdyby chtěl (E. Schulze 2012). Reputace Asada následně nadále klesala a v očích Izraele a USA vystupoval jako prezident, který nejen že nepodílel na rychlém uzavření mírových smluv, ale také jako někdo, kdo aktivně podporuje nestabilitu v regionu. Kromě již zmiňované tolerance Hizballáhu se jednalo také o údajné napomáhání režimu Saddáma Husajna a poskytování útočiště baasistickým a džihádistickým radikálům s napojením na teroristickou skupinu Al-Káida.

Historicky se dá říci, že Asad byl v komplikované pozici. Kvůli elitnímu režimu jeho otce v nábožensky nestabilním kraji je politická prohra velkým rizikem jak pro něj, tak pro rodinu. Schulzová navíc rozvíjí teorii o tom, že Hafíz Sýrii do takto konfliktní pozice dostal záměrně, neboť pokud by se vytratila politická a vojenská důležitost země, ze Sýrie by se stal politický hráč na samém okraji dění. Hraním na více stran nicméně Bašár al-Asad postupně ztratil respekt Izraele a USA, a kvůli jeho potlačení demonstrací během Arabského jara přišel o podporu do té doby velkého spojence, Saúdské Arábie (BBC 30.10.2015).

Arabské jaro znamenalo zlomový bod, po kterém celá země upadla do občanské války. Název Arabské jaro označuje vlnu protestů a převratů, které v letech 2010 a 2011 postihly země Severní Afriky a Blízkého východu (BBC 26.12.2011). Tyto protesty se následně přenesly i do Sýrie, kde Bašár al-Asad neudržel tak tvrdý režim jako jeho otec. Do Sýrie se Arabské jaro dostalo až v pozdější fázi, kdy Asad mohl očekávat protesty kvůli již zmíněným možnostem utváření názorové opozice a náboženským důvodům. Asad proti demonstrantům nasadil armádu a protesty násilím potlačil. Opozici tím neumlčel, naopak se konflikt ještě více rozrostl. Zatímco Asad vinil z demonstrací zahraniční vlivy a propagandu, zejména izraelskou, protestující strany začaly měnit cíle svých snah, a postupně se z demonstrací za demokratičtější zemi a propuštění politických vězňů stalo snažení o svrnutí vlády, které narostlo v pokus o revoluci. Během dvou měsíců začali umírat civilisté, policisté i vojáci a mnoho protestujících režim zatkl (Reuters 16.6.2011). Z pokusu o revoluci se postupně stala občanská válka, kterou zhoršil příchod Islámského státu.

2.2. Vstup Islámského státu do občanské války v Sýrii

Ani Islámský stát ovšem nevznikl ze dne na den. Tato teroristická organizace má původ v Jordánsku, kde se napojila na místní odnož Al-Káidy a následně se přesunula na území Iráku, kde započala svou hlavní činnost jako součást Iráckého povstání, které začalo po americké invazi do Afghánistánu v roce 2003 (Zelin 2014, str. 2). Irák zůstal hlavní oblastí zájmu této skupiny, která tehdy operovala pod názvem ISIL⁵. To se změnilo v roce 2014, kdy Islámský stát začal zabírat území ve východní Sýrii. Tehdy vyhlásili samostatný chalífát a přejmenovali se na Islámský stát, začalo kolovat i označení ISIS⁶ (Independent 30.6.2014).

Právě vstup Islámského státu do konfliktu zapůsobil jako katalyzátor změn, které ze Sýrie udělaly celosvětové téma. Kromě obav z nové vlny světového terorismu šlo o válku samotnou. Islámský stát totiž udeřil jak na vládní síly podporované Ruskem, tak na rebely, které podporoval „Západ“. Přestože se svět shodl na tom, že proti Islámskému státu je třeba zakročit, podpora jedné strany automaticky znamenala krok proti jiné. Na jedné straně stojí vládní síly, podporované Ruskem a Tureckem, na druhé straně opoziční rebely podporované Izraelem a USA, a na třetí straně Islámský stát. V tomto právě spočívá celá problematika války v Sýrii, a právě proto je jakákoli forma rezoluce v nedohlednu.

2.3. Období od 30. září do 30. října 2015

V analýzou zkoumaném období se právě situace komplikuje o vzrůst moci Islámského státu. V souvislosti s tím oficiálně požádal 30. září 2015 Bašár al-Asad Rusko o vojenskou podporu, jak proti Islámskému státu, tak proti opoziční FSA, Svobodnou Syrskou Armádu (Reuters 30.9.2015). V reakci na to USA začaly materiálně podporovat FSA a syrské Kurdy. Rusko zpočátku primárně poskytovalo palebnou a leteckou podporu pro vládní síly Sýrie. Podle BBC (7.10.2015) ruské síly 7. října zasáhly 11 cílů patřících Islámskému státu bez civilních ztrát a poskytly leteckou podporu syrským pozemním jednotkám. Tato pozemní ofenzíva o pár dní později ve spolupráci s jednotkami hnutí Hizballáh obsadila značnou část provincie Hama (Reuters 12.10.2015).

Dosavadní podpora rebelů USA se zmenšila. Nejvýznamnější bylo zrušení programu pro trénink a vyzbrojování vojáků opozice (The New York Times 9.10.2015). Americký ministr obrany Ashton Carter ovšem poznamenal, že USA budou i nadále „podporovat syrské síly, které budou pokračovat v bojích proti Islámskému státu“. Později v říjnu 2015 společné síly

⁵ Islamic State of Iraq and Levanta

⁶ Islamic State of Iraq and Syria

vládní armády Sýrie, Ruska, Íránu a Hizballáhu zahájily ofenzívu na město Aleppo, ve kterém doposud bojovaly protirežimní jednotky a vojáci Islámského státu (Reuters 14.10.2015). Ke konci října se do konfliktu znovu přímo zapojují USA. Ministr obrany Ashton Carter oznámil, že USA začnou znovu podporovat místní armády v úderech na pozice Islámského státu, „ať už leteckými útoky nebo přímou akcí na zemi“ (BBC 28.10.2015). Toto prohlášení zahrnovalo i pomoc jednotkám FSA.

30. října se ve Vídni uskutečnilo diplomatické jednání mezi představiteli Sýrie, USA, Ruska, Turecka, Íránu a Saudské Arábie. Navazujícího jednání o dva týdny později, 14. listopadu, se zúčastnily také další země, zejména západní Evropy a Středního východu. V Oficiálním prohlášení International Syria Support Group (ISSG 2015) stojí mimo jiné, že organizace bude prosazovat snahu o „celostátní složení zbraní v Sýrii, jakmile syrská vláda a opozice přistoupí k jednáním pod dohledem OSN na základě Ženevských úmluv.“ Klid zbraní se nicméně nevztahoval na vojenské akce proti Islámskému státu, frontě an-Nusra a „jakýmkoli skupinám, které ISSG shledá teroristickými.“

2.4. Pozice Ruska v konfliktu

Situace na podzim roku 2015 byla už tehdy složitá. Válčících stran a vzájemných sporů se základem v náboženství nebo nacionalismu bylo tolik, že podpořit kohokoli znamenalo jít téměř proti dvěma dalším. Rusko bylo v této pozici od samého začátku, kdy vyhlásilo oficiální podporu režimu Bašára al-Asada. V té chvíli se postavilo proti Islámskému státu, stejně jako většina dalších válčících stran, ale také proti syrským povstaleckým skupinám jako FSA a kurdským milicím jako YPG, které vyžadují změny v uspořádání Sýrie na různém měřítku⁷.

Boj s terorismem vyžaduje jasně stanovené pozice. Tu ovšem Rusko postrádá například u Turecka. Turecko představuje důležitého politického hráče v regionu, ale v klíčových aspektech konfliktu vznikají mezi Ruskem a Tureckem konflikty. Na příkladu YPG to lze vidět. Turecko si nepřeje významný úspěch Kurdů, neboť má na svém vlastním území kurdskou menšinu usilující o určitou autonomii, kterou ovšem nacionálně založené Turecko nechce přijmout. Rusko v tomto vnímá Kurdy podobně, protože samo se dnes i v minulosti potýkalo s podobnou problematikou⁸. Na druhou stranu jejich hlavní proklamovanou agendou zůstává boj proti terorismu, a právě v něm představují Kurdové klíčového spojence pro pozemní

⁷ FSA a další rebelující skupiny požadují totální změnu vedení země a odstup Asada a kasty alavitů, Kurdové požadují převážně autonomii.

⁸ Můžeme jmenovat například snahy o odtržení oblasti Jižní Osetie a dlouhodobé problémy s Čečenskem.

operace. Mezi Ruskem a Tureckem dochází také k určitému rozkolu v představách o novém uspořádání Sýrie. Rusko zcela otevřeně podporuje model s Bašárem al-Asadem u moci, Turecko ovšem podporuje spíše sunnitskou část syrské populace, na rozdíl od Asadových alavitů (HuffingtonPost 8.11.2015).

Zcela zřetelný konflikt cílů lze pozorovat mezi Ruskem a USA s podporou EU. USA si nepřejí udržení Asada u moci, a proto materiálně podporovaly sunnitské rebely bojující proti režimu. Také plně podporují kurdské milice, zatímco Rusko toleruje zásahy proti nim, zejména ze strany vládních sil a Turecka.

Na Rusku stojí a padá celý konflikt, minimálně z hlediska Sýrie. Putin argumentuje zachováním stability v regionu, potenciálně lze spekulovat o udržování spojení, která se váže ke spolupráci Asadova otce Hafize a Sovětského svazu. Zároveň Rusko uvádí, že v Sýrii primárně bojuje proti terorismu. Problémem je vymezení pojmu terorista v rámci syrského konfliktu, neboť Rusko považuje syrské protirežimní povstalce za teroristy, zatímco USA je podporují jako bojovníky proti tyranii.

Rusko tedy stojí na straně syrských vládních sil s určitou tolerancí ze strany Turecka proti „Západu“ – USA s podporou zemí EU a Izraele. Důležité jsou také okolní arabské země, zejména Írán a Saudská Arábie, pro zjednodušení analýzy práce je ale nebudeme zahrnovat.

3. Teoretická část

3.1. Ideologie a její vliv na zpravodajství

Stranický tisk, zejména v České republice, už není častým jevem, alespoň ten oficiálně deklarovaný. Tisk a další média proto mohou působit jako nezávislé na jakékoli ideologii. V hlediska médií je ovšem nutné rozlišovat politickou ideologii a ideologii. Politickou ideologii definuje Andrew Heywood (1994, str. 10) jako „soubor idejí, které tvoří základ politického jednání“. Šaradín (2001) v souvislosti s politickou ideologií mluví o průběžné historické proměně pojmu ideologie a zejména jeho konotací. Jako něco negativního ji ukotvili Karl Marx a Bedřich Engels. Původně neutrálnímu pojmu připisují negativní konotace a chápou ji jako „falešné vědomí, které zakrývá skutečnost“ (Šaradín 2001, str. 23).

S politickou ideologií se ale pracuje obtížně, stanovili-li jsme si, že námi sledovaný tisk není oficiálně stranický. U deníku Haló noviny se částečně o ideologické afiliaci hovořit dá, když sám sebe deklaruje jako „české levicové noviny“, ale stranickou příslušnost neudává. Při utváření mediálního obrazu v rámci ideologie se tak nedá moc využít ani definice Raymonda Arona (2001, str. 321), která ideologii vymezuje jako „zdánlivě systematickou formulaci různých interpretací, tužeb a výhledů do budoucnosti“.

Ucelenější pohled na ideologii, nejen z hlediska politologie, poskytuje Teun Adrianus van Dijk (1998). Van Dijk zdůrazňuje multidisciplinaritu teorie ideologie, neboť ta má podle něj přesahy do věd jako filozofie, sociologie nebo lingvistika. Ideologie je se skládá ze tří hlavních složek: kognice, společnost a diskurz. Van Dijk (1998, str. 5) říká, že ideologie jsou implicitně vnímány jako „soubor idejí“ i těmi, kdo je popírají, tudíž patří do „symbolického pole myšlenek a přesvědčení“. Sociální nebo společenská složka ideologie znamená, že jsou téměř vždy spojovány s nějakými skupinami a jejich zájmy nebo konflikty. Diskurzivní rovina představuje vliv jazyka na reprodukci ideologií. Pro dokreslení uvádí van Dijk definici ideologie od Stuarda Halla (van Dijk, 1998, str. 9): „Ideologií myslím mentální rámce – jazyky, koncepty, kategorie, představy a systémy reprezentace – které různé třídy a společenské vrstvy využívají k tomu, aby pochopily a daly smysl tomu, jak společnost funguje.“

Zde už je patrná spojitost s médii. Jednou z úloh médií je zprostředkovávat informace o dění v zemi i ve světě, a zejména zahraniční zpravodajství je pro mnoho lidí jediný způsob, jak získat povědomí o dění za hranicemi vlastní země. Vzhledem k podstatě mediálního zprostředkování reality tak se ale čtenáři, diváci nebo posluchači dostávají pod vliv médií a novinářů, ať už vědomě či nevědomě.

3.2. Gatekeeping a framing jako první projevy ideologie

Jedním z prvních aspektů ideologického vlivu na zpravodajství a současně prvním způsobem manifestace ideologie ve zpravodajství je výběr témat, které se dostanou do mediálního obsahu a které ne. Tomuto procesu se říká **gatekeeping**. Souvisí se základními principy fungování médií, kdy není fyzicky informovat úplně o všem, co se ve světě událo. Novinářská praxe se proto řídí určitými principy, na jejichž základě se redakce rozhodují, jaká témata a jakým způsobem zpracovat.

Jedním z takových principů jsou **news values**, česky zpravodajské hodnoty. Jedná se o aspekty žurnalistických informací, které velice obecně udávají atraktivitu daného tématu pro publikum. Termín poprvé použil v roce 1922 Walter Lippmann v knize *Public Opinion*. Sám Lippmann vymezil pět základních hodnot: jednoznačnost, překvapení, prostorová blízkost, osobní zaujetí a konflikt. Všechno tyto hodnoty jsou zřejmé například v silně medializovaném střeleckém útoku v hospodě v Uherském Brodě⁹. Vražda osmi lidí je snadno zpracovatelná a nepotřebuje žádné odborné znalosti pro pochopení, z toho plyne jednoznačnost zprávy. V Uherském Brodě, dokonce i v rámci ČR, se jedná o vzácný případ, odtud plyne faktor překvapení. Blízkost je dána opět místem události, osobní zaujetí je zde dáno tím, že se jednalo o našince jak na straně útočnicka, tak obětí, a také tím, že se vše událo v hospodě. Konflikt je také zřejmý.

Tento koncept rozvinuli norští výzkumníci Johan Galtung a Marie Rugeová v roce 1965, kteří zkoumali norské zahraniční zpravodajství. Přestože je jejich dělení vázáno spíše na informace ze zahraničí, do jisté míry se dají vztáhnout i na domácí zpravodajství. Galtung a Rugeová vymezili tyto zpravodajské hodnoty: jednoznačnost, překvapení, frekvence¹⁰,

⁹ 24.2.2015 třiašedesátiletý muž v Uherském Brodě v místní hospodě zastřelil osm lidí a následně spáchal sebevraždu.

¹⁰ Událost, která se odehraje v krátkém časovém úseku, se spíše stane zprávou než dlouhodobá událost, např. náhlé povodně vs. dlouhodobá problematika eroze půdy.

etnocentrismus¹¹, souznění¹², kontinuita¹³, variace¹⁴, vztah k elitním národům nebo osobám¹⁵, personalizace¹⁶, negativita¹⁷ a práh intenzity¹⁸.

Galtung a Rugeová v rámci teorie zpravodajských hodnot ještě definovali ještě principy aditivní a komplementarity. Princip aditivní říká, že sejde-li se v jedné události více hodnot, tím vyšší je celková pravděpodobnost zařazení události do mediálního obsahu. Princip komplementarity zase říká, že pokud nějaká hodnota v události chybí, je třeba zvýraznit jinou.

Systém zpravodajských hodnot je první manifestací ideologie. Nemusí se přitom jednat jen o přímo tento způsob třídění témat, neboť je nepravděpodobné, že jej jakákoli redakce má oficiálně začleněný do osnov. Každý jednotlivý redaktor má ovšem odlišné představy o tom, jaké téma si zaslouží určitou míru pozornosti a rozsah zpracování, jeden editor články změní jinak než druhý, a zatímco jeden šéfredaktor téma schválí, druhý ho z různých důvodů odmítne zařadit do mediálního obsahu. Může to být dáno zaměřením média, předchozím obsahem, produkčními limity nebo právě hodnotovou orientací novinářů.

Van Dijk v práci *Mediating Racism* (1987) na příkladu informování o událostech s rasovým podtextem uvádí, že média převážně informují v rámci dominantní ideologie dané kultury, což v západních zemích představuje ideologii bělošského etnika. Podle něj právě tyto ideologie utváří základní rámce pro informování o událostech, ve kterých se vyskytuje rasový faktor. V dnešní době v kontextu České republiky můžeme jmenovat problematiku začleňování Romů nebo informování o uprchlících ze Středního východu a Afriky. Následně tyto rámce, které způsobují určitý způsob podávání informací, svádí příjemce k tomu, aby tuto reprezentaci – často negativní – přijali (van Dijk, 1987, str. 6).

Přestože van Dijk tyto koncepty vztahuje primárně na problematiku rasismu, dají se aplikovat také na jiná témata schopná vyvolávat kontroverzi. Účast Ruska ve válce v Sýrii je i

¹¹ Kulturně bližší události se stanou zprávami spíše než významnější události z jiné kultury, např. české svátky vs. globální hinduistické svátky.

¹² Zprávou se stane i méně důležitá informace, která ale vyhovuje tužbám publika (i těm domnělým), např. reportáž o zvířátkách na konci zpravodajských relací.

¹³ Událost, které už médium dříve informovalo, má větší šanci na další zpracování než nová informace podobné relevance.

¹⁴ Média spíše přeberou např. zahraniční zprávy jako dokreslení domácího zpravodajství, pokud se nějak vztahují k domácím událostem.

¹⁵ Pokud má nějaká osoba/země v domovině daného média určité renomé a důležitost, dostane se do mediálního obsahu spíše, např. budeme referovat o prezidentských volbách v USA nebo Rusku, ale ne o prezidentských volbách v Albánii.

¹⁶ Dá-li se událost popsat jako vyprávění z pohledu celebrity nebo známé osobnosti, je větší pravděpodobnost, že se stane zprávou.

¹⁷ Negativní události se spíše stanou zprávami než ty pozitivní.

¹⁸ Jakékoli jiné faktory události musí nabývat určité intenzity.

dnes ožehavé téma¹⁹, a proto se dá přepokládat, že osobní přístup členů redakcí bude více zřetelný v informování o takovémto tématu. Rusko je v médiích totiž často stavěno do binární opozice přítel-nepřítel (např. Info 27.11.2016, Pravý prostor 23.1.2018 nebo Týden 29.4.2018), stejně jako v politice, což může ve veřejnosti utvářet více či méně silný pocit naléhavosti v této otázce. Což, stejně jako v případě rasismu, utváří veřejnou debatu, kterou ovlivňuje jak veřejnost, tak média a politická sféra.

Výše zmíněná binární opozice je jedním z projevů dalšího důležitého procesu utváření zpravodajství a jím produkované reprezentace reality – **rámováním**, nebo také **framingem**. McQuail popisuje framing jako způsob, jak interpretovat izolovaná fakta (2009, str. 389). Novináři podle něj rámování potřebují k patřičnému zasazení nových informací do kontextu, ale současně se tím dopouští nezamýšlené předpojatosti. Robert Entman (McQuail 2009, str. 389) popisuje hlavní aspekty rámování jako definování problémů, diagnostikování příčin, vytváření morálních soudů a navrhování náprav.

Jako příklad McQuail (2009) uvádí Entmanem zmíněné události sestřelení letadla, první byl korejský letoun sestřelený Sověty v roce 1983, druhé bylo íránské a sestřelila jej americká námořní loď v roce 1988. Americká média o sestřelení korejského letounu informovala jako „úmyslném útoku“ a zprávy akcentovaly emocionalitu události, zatímco v případě íránského letadla se jednalo o „nedopatření“, „tragédii“ nebo „nehodu“ a vše bylo popisováno neutrálně až technicky. Druhým příkladem z dnešní doby jsou střelecké útoky. Pokud je útočníkem muslim, média téměř okamžitě sahají po pojmu „terorismus“ a útok vkládají do kontextu šířícího se radikálního islámského fundamentalismu. Je-li ovšem útočníkem běloch, událost je rámována jako tragédie z rukou „osamělého střelce“, rozebírá se jeho problematické zázemí a možné psychické problémy a zejména v případě USA se útok vloží do kontextu debat o regulaci držení zbraní.

Framing navazuje na výběr témat a interpretaci, respektive její interpretaci ze strany příjemce, přetváří dle zvoleného kontextu. Jak patrné z výše uvedených příkladů, v základech ta samá věc se dá interpretovat mnoha způsoby. Vliv na to mají prostředky jako výběr slov, řazení informací²⁰, zvolené informace rozšiřující kontext nebo zdůrazňování určitého aspektu

¹⁹ Ne nutně kvůli akcím samotným, ale jednoduše proto, že se jedná o Rusko. Soudobá česká společnost je v otázce vztahů s Ruskem ideologicky rozdělená, což se dá ilustrovat na politické scéně. Zatímco strany jako ODS, TOP09 nebo Piráti odmítají prohlubování spolupráce s Ruskem, prezident Miloš Zeman, KSČM nebo SPD vnímají Rusko jako potenciálního silného spojence a snaží se o zlepšení vztahů s ním.

²⁰ MF Dnes (19.6.2018) na titulní stránce vydala článek o komárech přenášejících nebezpečné viry. Článek začal informací o potenciálním nebezpečí smrtících nemocí a až poté uvedl, že v Česku se zatím žádný člověk nenakazil

zprávy. Efekt zprávy se pak může citelně lišit, jak lze pozorovat na informování o arabských uprchlících v Evropě. V závislosti na zarámování mohou tyto události vyvolávat soucit a otázky okolo adekvátní pomoci, nebo naopak iracionální strach a otázky o uzavření hranic.

3.3. Ideologický čtverec jako forma rámování

Pojem ideologický čtverec zavedl Teun van Dijk a dá se označit jako jeden z modelů rámování. Van Dijk popisuje ideologický čtverec jako způsob reprodukce ideologie v diskurzu, specificky přítomnost nebo nepřítomnost určitých informací v reprezentaci události (van Dijk 1998, str. 267). Ideologický čtverec se zaměřuje na jedince z hlediska jejich příslušnosti k určité skupině a jejich pozici proti jiné skupině, zjednodušeně řečeno „my a oni“. Stranu či skupinu „my“ máme podle van Dijka prezentovat v pozitivním světle, zatímco skupinu „oni“ v tom negativním²¹. Děje se tak na čtyřech úrovních: zdůraznění pozitivních informací o skupině „my“, vynechání nebo marginalizace negativních informací o skupině „my“, zdůraznění negativních informací o skupině „oni“ a vynechání nebo marginalizace pozitivních informací o skupině „oni“.

Van Dijk zmiňuje také míru abstraktnosti v souvislosti s těmito rámci reprezentace. „Zaujaté“ diskurzy budou v popisování „našich“ pozitivních aspektů velice specifické a detailní, až do té míry, že budou poskytovat irelevantní informace nevztahující se k tématu, zato v popisování „našich“ negativních aspektů budou velice obecné až abstraktní. U reprezentace „jich“ to bude naopak (van Dijk 1998, str. 268). U příjemce to umožňuje snadnou identifikaci s pozitivními aspekty zmíněné skupiny „my“ a silný odpor vůči negativním, jasně definovaným aspektům skupiny „oni“²². Tyto aspekty jsou často stavěny do přímé opozice v rámci větných celků, například „My si je tu pozveme a oni nám rozkradou dávky a znásilní naše ženy“ v souvislosti s přijímáním arabských uprchlíků. Pozitivní aspekt „pozvání“ značící „naši“ dobrou vůli a solidaritu přímo kontrastuje s utvořenou představou nepracujícího uprchlíka z jiné kultury. Takové komentáře v médiích nezazní, ale jsou následným produktem dlouhodobého informování o určitém tématu v určitých reprodukováných rámcích.

a že pouze v Srbsku několik let zpátky zemřeli dva lidé. Takto řazené informace mají na čtenáře silnější efekt, než kdyby článek začal informací, že v ČR se ještě nikdo nenakazil.

²¹ Viz. příklad se sestřelenými letadly v kapitole 3.2. (str. 18)

²² Např. v ČR identifikace s „křesťanskými hodnotami“ západní civilizace a vymezování se proti „barbarské“ kultuře islámu.

3.4. Agenda setting

Problematika ideologicky zabarvené reprezentace reality tkví právě v moci médií ovlivňovat veřejné mínění. Pro tento proces nastolování témat se užívá pojem agenda setting, doslovně přeloženo nastolování agendy. Podstata tohoto konceptu vychází z myšlenky, že tím, že média vybírají a zařazují do svých obsahů některá témata a jiná opomíjejí, určují, co budou diváci či čtenáři pokládat za důležité a co za nedůležité (Trampota 2006, str. 113). Nejde však o doslovnou manipulaci s veřejným míněním. Trampota (2006) nastolování agendy popisuje jako „agregovaný vliv velkého množství sdělení, přičemž každé z nich má rozdílný obsah, ale všechny pojednávají o stejném obecném tématu“. V důsledcích to znamená, že čím dál častěji se dané téma v libovolné formě objeví v médiu, tím je větší pravděpodobnost, že jej veřejnost bude vnímat jako důležité.

V rámci tématu nastolování agendy můžeme sledovat tři typy agend, které se navzájem ovlivňují, tak jak je definovali James Dearing a Everett Rogers (1987, Trampota 2006). Rozlišují politickou, mediální a veřejnou agendu, přičemž celý proces agenda setting je průnikem všech tří typů. V médiích je pak možno sledovat všechny tři v efektu. Politická komunikace je kapitolou sama o sobě, nicméně každé politické vyjádření má nějaký cíl či účel, je tedy možné kategorizovat je jako agendu, ať už se jedná o tiskovou zprávu, vyjádření na konferenci nebo poskytnutý rozhovor. Média takovou zprávu a vyjádření buďto přeberou nebo ji nechají být jako nedůležitou, přičemž často kladou důraz na veřejnou poptávku po určitých tématech, kterou následně opět ovlivňuje přijaté mediální sdělení. Veřejná a mediální agenda v důsledcích ovlivní politickou a celý koloběh pokračuje znovu.

Tento koloběh se dá popsat na vývoji tématu přijímání uprchlíků ze Středního východu. Média o události začnou informovat a zvolí více či méně senzacechtivý přístup, budou se lišit svým rámováním a výběrem témat – některá budou popisovat „hordy“ běženců, popřípadě užijí termín „ekonomický migrant“, a začnou utvářet prostředí pro obavy, jak můžeme tolik lidí s možná nekompatibilní kulturou přijmout, jiná média budou informovat věcně a budou utvářet prostředí pro racionální debatu o tom, jak tuto situaci řešit. Společenské skupiny v závislosti na konzumovaném médiu budou kultivovat rozdílný pohled na situaci a s tím i rozdílné názory na řešení. Těchto společenských tendencí a zároveň i mediálních obsahů se chopí politici a začnou jimi modifikovat svou vlastní agendu, kdy za pomoci specifických informačních zdrojů cílí na určité potřeby společenských skupin a staví se do role řešitele jejich problémů. Vyjádření a postupy politiků pak média spojují s novými událostmi, které produkují novou mediální

agendu, zatímco veřejnost ji přijímá odlišně už díky politické agendě. A dokud téma bude alespoň považováno za relevantní, toto vzájemné ovlivňování mediální, veřejné a politické agendy bude pokračovat.

Specifickým aspektem nastolování agendy je takzvaný **priming**, zdůrazňování témat. Jeho hlavním účinkem je prosazování určitých hodnotících kritérií; akcentovaným tématem se často hodnotí úspěšnost či oblíbenost politiků (McQuail 2009, str. 530). Pokud je médií jako téma prosazován zejména boj s korupcí, pak bude za nejúspěšnějšího politika považován ten, který se prosadil nejvíce právě v této oblasti, přestože v jiných aspektech politické činnosti nedosáhl ničeho významného. Stejně tak činnosti politika, který se profiluje mimo zdůrazňovaná témata, mohou působit jako snaha zakrýt své neúspěchy.

Přestože McQuail uvádí, že koncepty agenda setting a priming jsou „přijatelné, ale neprůkazné koncepty“ (2009), slouží jako dobrý ukazatel působení výše zmíněných principů jako framing nebo gatekeeping. Média utváří reprezentaci reality, a často stojí pouze na nich, co a jak bude politická sféra a veřejnost rozebírat jako důležité téma. A právě výběr témat, rámování, v mnoha případech podle preferované ideologie, a další práce s tématem určuje, v jaké formě a v jakém diskurzu se o dané problematice bude diskutovat.

4. Metodika

4.1. Záměr výzkumu

Cílem analýzy je zejména poukázat na rozdíly v reprezentaci událostí okolo účasti Ruska ve válce v Sýrii prostřednictvím médií. Jak jsem rozebíral v předchozích kapitolách, kvůli vlivu ideologie a z něj vycházejících aspektů mediální produkce, jako gatekeeping nebo framing, mohou média produkovat naprosto odlišné obrazy reality. Poznávání reality je subjektivní proces (Popper 1991, str. 163), a i mediální obsahy členové publika přijímají s většími či menšími rozdíly, ale výzkumy nastolování agendy Dearinga a Rogerse poukazují na spojitost mezi mediální a veřejnou agendou.

Tato práce si neklade za cíl vynášet soudy o tom, který mediální obraz Ruska je „ten správný“, pouze identifikovat klíčové prvky informování o tomto tématu a základní strukturu narativu daného média. Přístup k Rusku je v ČR silným štěpícím prvkem jak na politické, tak na společenské scéně. Proto považuji za důležité zkoumat, jak se na tom podílí média z hlediska utváření mediálního obrazu.

4.2. Zkoumaný vzorek

Předmětem zkoumání této práce jsou zpravodajské texty deníků Lidové noviny a Haló noviny. Zkoumané články byly uveřejněny v tištěných vydáních v období 30.9.-30.10.2015. Toto časové období bylo vybráno záměrně, neboť právě 30.9.2015 došlo ke zvýšené medializaci konfliktu z důvodu oficiální žádosti syrského prezidenta Bašára al-Asada o podporu ze strany Ruska a následné vyhovění a potvrzení účasti Ruska v konfliktu. Klíčové bylo pro zařazení textu do vzorku obsažení Ruské aktivity.

Publicistické texty obou deníků nejsou součástí analýzy. Je to z toho důvodu, že publicistika podléhá jiným produkčním procesům, často reaguje na informace produkované zpravodajstvím, a proto na ni nelze aplikovat stejný rámec analýzy. Dalším důležitým důvodem pro vynechání publicistiky je rozdíl v autorství: Publicistiku LN obstarávají zejména novináři zaměstnaní redakcí doplněni o občasné externí dopisovatele, publicistiku HN obstarávají z velké části politici KSČM. Na publicistiku HN se tedy nedá pohlížet jako na primárně mediální agendu, ale spíše na tu politickou, a předmětem této práce je zejména mediální obraz, ne politický.

Lidové noviny a Haló noviny byly vybrány na základě rozdílů v uvedeném ideologickém východisku. Haló noviny se samy deklarují jako „české levicové noviny“, zatímco Lidové noviny tuto ideologickou profilaci neuvádí. To nabízí potenciál pro výraznější odlišení při utváření mediálního obrazu a tím i názornější příklady, než kdyby šlo o zkoumání mediálních výstupů stejného vydavatelství, například deníku Hospodářské noviny a serveru Aktuálně nebo deníku Lidové noviny a deníku Lidové noviny.

4.3. Metodologie

4.3.1 Kvantitativní část: Obsahová analýza

První část práce bude provedena obsahovou analýzou. Jedná se o postup zkoumání zjevných prvků, které jsou nějakým způsobem měřitelné a zaznamenatečné jako data. Kvůli její limitované výpovědní hodnotě o konotacích a méně zjevných faktorech textu bývá často kombinována s kvalitativními analýzami pro širší rozbor tématu. Obsahová analýza umožňuje sběr a třídění většího množství dat, v rámci této práce však poslouží spíše jako výchozí bod pro následující kvalitativní analýzu. Jak píše doktorka Sedláková (2014), širší analýza obsahu, jeho konotací a další zasazení do kontextu nelze zcela oddělit od zkoumající osoby, která sama pracuje v a priori utvořeném modu. Je ovšem profesionální povinností analytika pracovat důsledně s ohledem na zachování vědeckých metod a reliability výzkumu.

Hlavním rizikem obsahové analýzy je i přes veškerá opatření subjektivní interpretace dat a jejich zkreslení. Sedláková uvádí, že analýza samotná představuje nově vytvořený text, který následně znovu podléhá interpretaci ze strany čtenáře, stejně tak jako u analýzou zkoumaných textů (Sedláková 2014, str. 296).

Obsahovou analýzou budu zkoumat základní údaje o publikovaných textech a jejich tematickou skladbu. Obsahová analýza bude zodpovídat tyto výzkumné otázky:

- Kolik textů o aktivitách Ruska v Sýrii vydaly oba deníky?
- O jakých tématech informovaly oba deníky?
- Je činnost Ruska hlavním předmětem textu?
- Jaké osoby dostaly prostor k citaci?
- Je k textu připojena fotografie?

4.3.2. Kvalitativní část: Diskurzivní analýza

Diskurzivní analýza bude v této práci představovat kvalitativní část analýzy. Diskurzivní analýza podle Sedlákové (2014) nemá zcela jednotnou definici a mísí se v ní vlivy mnoha oborů. Základem je pojem diskurz, pro jehož definici využiji aspekty, které uvádí Sedláková a vychází z definice Michela Foucaulta: „Diskurz je nástroj sociální konstrukce reality; souhrn vědění a výpovědí o objektech diskurzu, ale současně i neverbalizovaných sociálních praktik, mezi nimiž je dialektický vztah“ (Sedláková 2014, str. 432). Diskurz úzce souvisí jak se zmíněným ideologickým čtvercem, tak s praktikami rámování. Diskurz nejen utlačuje nebo stigmatizuje, ale působí také konstitutivně a stimulačně, zejména vůči prosazované normě (Sedláková 2014, str. 434).

V této práci půjde zejména o rozbor konstrukce významů s přihlédnutím na socio-politické zázemí obou zkoumaných deníků. V rámci ideologického čtverce určíme, koho deníky prezentují jako „nás“ a koho jako „je“, jaké jazykové prostředky užívají pro charakterizaci Ruska, jeho spojenců a jeho oponentů a zda Rusko v textech působí spíše negativně nebo pozitivně.

Pro kvalitativní část analýzy vymezím následující výzkumné otázky:

- Spadá v rámci ideologického čtverce v médiu Rusko do kategorie „my“ nebo „oni“?
- Které pozitivní aspekty účasti Ruska médium zdůrazňuje?
- Které negativní aspekty účasti Ruska médium zdůrazňuje?
- Kterými jazykovými prostředky popisují daná média Rusko?
- Vychází v textech účast Ruska pozitivně nebo negativně?
- Jak prezentují média pozici Ruska vůči ostatním stranám konfliktu?
- Jakými konotacemi dotváří obraz Ruska zvolené fotografie?

Rozbor se zaměří zejména na užitá slova a jejich konotace, strukturování tématu a vsazení Ruska do něj a popsání celistvého obrazu, který vzniká ze zkoumaných textů. Půjde vlastně o dekonstrukci textu se snahou zjistit, jakou strukturu tématu autor článku staví na základě zjištěných indikátorů.

5. Analýza mediálních obsahů

5.1. Haló noviny

5.1.1. Obsahová analýza

Deník Haló noviny vydal ve zkoumaném období 30.9.-30.10.2015 dohromady **16 zpravodajských textů** týkajících se aktivit Ruska v Sýrii a publikovaných v sekci „Ze zahraničí“. Tyto články informovaly o **13 tématech**. Nižší počet témat oproti počtu článku je způsoben pokrýváním tématu ve více článcích²³.

V tabulce níže jsou zobrazeny obecné kategorie témat publikovaných článků. Vzhledem k možnosti překrývání kategorií je jejich souhrnný počet vyšší než počet článků. Výskytem tématu se zde myslí jeho zmínka v libovolném rozsahu. V teoretickém rámci v kapitole 2.4. jsem rozebíral problematiku rozdílů vymezení „teroristů“ a „rebelů“ z hlediska více stran, v rámci operacionalizace na tyto rozdíly nebude brán zřetel; pokud médium označí určitou skupinu za teroristy, bude téma bráno jako boj proti terorismu bez ohledu na různé pohledy na danou skupinu, záleží pouze na médiem zvolené interpretaci.

Jednáním se myslí schůze či jiná interakce na politické a diplomatické úrovni vedoucí ke společnému postupu zúčastněných stran. Sporem se myslí jednání nebo interakce vycházející z rozdílných cílů zúčastněných stran a vedoucí k neshodě z důvodu, že ani jedna strana nechce odstoupit od svého stanoviska.

Pro toto dělení ještě definuji spojence, oponenta a třetí stranu. Spojencem míním zemi nebo organizaci, která ve zkoumaném období plně spolupracovala s Ruskem a plně sdílí jeho přístup ke konfliktu. Jediným subjektem plně spadajícím do této kategorie je Sýrie. Oponent je země nebo organizace, která v té době nesouhlasila s Ruskem ve všech ohledech kromě boje proti Islámskému státu. Zde spadají země Západu jako USA, Velká Británie nebo Francie, dále například Izrael. Třetí stranou pak myslím neutrální země nebo země, které v určitých aspektech souhlasí s Ruskem, v jiné oblasti jsou ale proti. Příkladem je Turecko, které s Ruskem sdílí postoj v otázce bouřících se menšin²⁴, zato nesouhlasí s poválečným uspořádáním Sýrie, ve kterém by byl přítomen Bašár al-Asad.

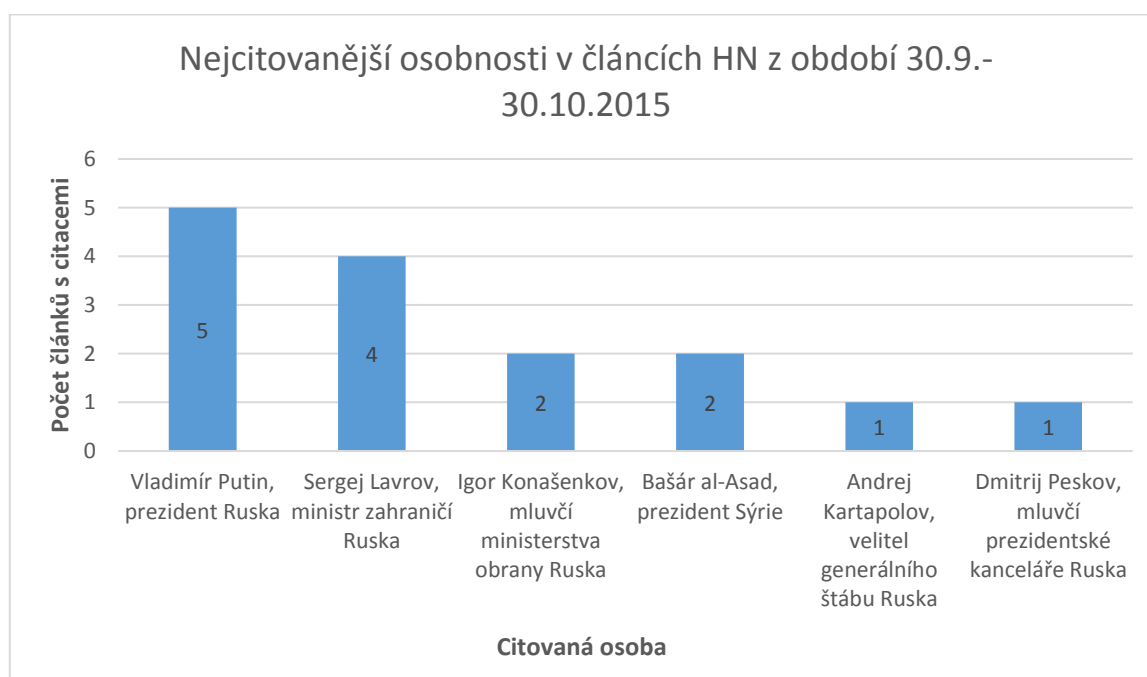
²³ Týká se to zejména vojenských akcí Sýrie a Ruska na určité frontě nebo v určité oblasti.

²⁴ Turecko projevuje zájem o potlačení aktivit kurdských milic v Sýrii, neboť se samo potýká s Kurdy na svém vlastním území.

Kategorie témat v HN

Kategorie tématu	Výskyt tématu v článcích
Vojenská akce Ruska proti teroristům	11
Spor Ruska s oponentem	6
Jednání Ruska s oponentem	4
Jednání Ruska se spojencem	4
Jednání Ruska se třetí stranou	4
Vojenská akce Ruska proti rebelům	2
Spor Ruska se třetí stranou	2

Ze **16 článků** HN Rusko vystupuje v **11** jako **hlavní aktér** událostí či jejich iniciátor, v **5** je jeho zapojení vedlejší téma. Týká se to zejména vojenských operací syrské armády, kdy články uvádí, že Rusko Sýrii pouze asistuje, zejména letecky. Po tematické stránce je zde ovšem rozkol v důležitosti účasti Ruska a množství citací ruských představitelů. I přesto, že Rusko hrálo v události vedlejší roli, HN použily vyjádření ruských osobností. V níže uvedeném grafu jsou zaznamenány nejcitovanější osobnosti ve zkoumaném vzorku²⁵. Citací se rozumí poskytnutí prostoru pro vyjádření v rámci článku. Nejedná se o tedy o počet replik.

²⁵ Peskov a Kartapolov jsou uvedeni s jednou citací kvůli nejvyššímu souhrnnému počtu citací v obou médiích. Viz. shrnutí.

Dále bylo v průběhu zkoumaného měsíce **citováno 16 dalších osobností**, dohromady tedy **22**. Na nespecifikované zdroje se Haló noviny odvolávaly ve třech článcích – na „nejmenovaný zdroj z americké diplomacie“ (Haló noviny 30.9.2015), „jednoho z aktivistů“ (Haló noviny 8.10.2015), „ruské generály“, „některé komentátory“ a „vojáky“ (Haló noviny 10.10.2015).

Jméno	Pozice	Země
Barrack Obama	prezident	USA
Ivan Konovalov	vojenský expert	Rusko
Alexej Puškov	předseda zahraničního výboru	Rusko
Ádil Džubajr	ministr zahraničí	Saudská Arábie
abú Muhammad Ahmání	mluvčí IS	neznámá
Bíbars Talávi	člen povstalecké fronty	Sýrie
Aláeddín Borúdzerdí	šéf zahraniční delegace	Írán
Jan Eliasson	náměstek gen. tajemníka OSN	Švédsko
Dmitrij Medveděv	premiér	Rusko
Dario Franceschini	ministr kultury	Itálie
Ahmet Davutolgu	premiér	Turecko
Alexandr Juščenko	poslanec	Rusko
Dmitrij Sablin	člen zahraniční delegace	Rusko
Muhammad Džulání	vůdce fronty an-Nusrá	Sýrie
Sergej Šojgu	ministr obrany	Rusko

Z **21 citovaných osobností** představuje **11** představitele **Ruska**, **spojenci** Ruska jsou v článcích uvedeni **1**, přímí **oponenti 4** a představitelů **neutrálních**²⁶ stran je uvedeno **5**. Rusko tedy v daném období v Haló novinách disponuje většinou prostoru, co se citovaných osob týče.

Fotografií v Haló novinách disponovalo **6 článků ze 16**. V **4** případech se jednalo o **aktuální fotografie** a zobrazovaly Vladimíra Putina na setkání se zahraničními představiteli, **2** fotografie byly spíše **ilustračního** charakteru a zobrazovaly syrské vojáky na frontě a přezbrojování ruské stíhačky. Vzhledem ke zkoumanému vzorku a zvolenému tématu je taková volba fotografií a jejich zastoupení pochopitelné.

²⁶ V daném období se nedají jednoznačně klasifikovat jako oponent nebo spojenec.

5.1.2. Diskurzivní analýza

V této části se zaměřím na aspekty textů ovlivňující utváření obrazu Ruska, zejména z hlediska ideologického čtverce.

Haló noviny Rusko prostřednictvím jeho představitelů staví převážně do výchozí pozice a z textů vychází jako iniciátor a hlavní hybatel dění. Trend ve zkoumaném vzorku je takový, že v případě mezinárodních jednání zazní vyjádření představitele Ruska jako první ihned po perexu, v případě dění v Sýrii článek jako první rozebírá ruské stanovisko k události.

„Ruské letectvo včera intenzivně bombardovalo cíle v syrských provinciích Hamá a Idlib.

Ruský ministr obrany Sergej Šojgu na včerejší schůzce s Putinem prohlásil...“

„Rusko zapojilo námořnictvo“, Haló noviny 8.10.2015

„Ve Vídni včera začaly konzultace ministrů zahraničí usilujících o řešení syrské krize.

Nejdříve jednali ministři zahraničí Spojených států, Saúdské Arábie a Turecka John Kerry, Ádil Džubajr a Feridun Sinirlioglu. Ruský ministr Sergej Lavrov se k nim připojil později.

Lavrov včera v rozhovoru prohlásil...

„Konzultace ministrů“, Haló noviny 24.10.2015

Do značné míry tato struktura souvisí s volbou tématu, která dovoluje umístit Rusko do výchozí pozice, zejména co se citací týče. Tuto strukturu textu aplikovaly Haló noviny i v případě jednání mezi Putinem a Obamou (30.9.2018), kdy se jako první ke slovu dostane Putin. Informování o schůzi obou prezidentů začíná slovy: „Rusko by se mohlo zapojit do leteckých úderů západních zemí.“ Že se jednalo o schůzi prezidentů na valném shromáždění OSN není zřejmé ani z titulku, který zní: „Rusko zvažuje účast při náletech“.

Tato opakující se struktura staví Rusko do pozice hlavní síly, utváří dojem hlavního hybatele dění. Vykazuje tak první náznak toho, že Haló noviny v ideologickém čtverci staví Rusko do pozice My. To je dále podporováno volenými slovy a slovními spojeními při popisování ruské účasti v Sýrii.

Haló noviny ve svém zpravodajství ve většině případů volí pro Rusko **pozitivní nebo neutrální** formulace pro popis událostí, na kterých se Rusko podílelo.

„Rusové dál brání Syřany před IS“

Haló noviny 19.10.2015

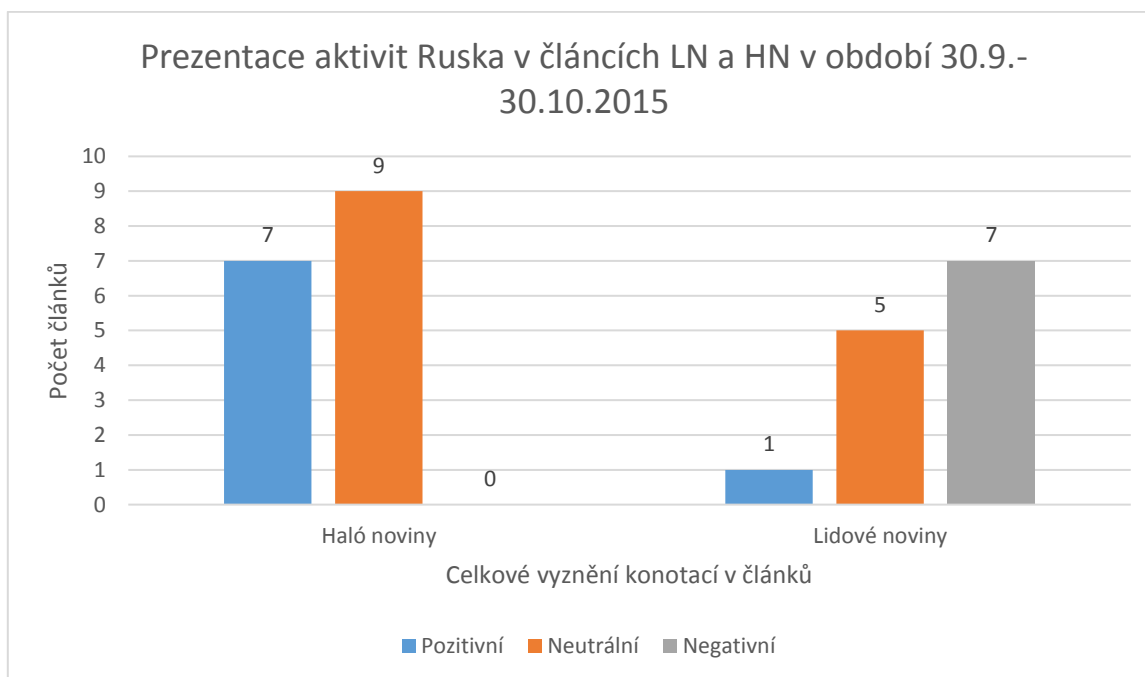
„Ten (západ) považuje ruskou aktivitu za „kontraproduktivní“, protože je podle něj zaměřena spíše na záchranu režimu než na skutečné rozdrčení radikálních islámských povstalců. Rusko ve čtvrtek potvrdilo, že kromě pozic organizace Islámský stát útočí také na další teroristické organizace...“

„Státníci v Paříži jednali o Sýrii“, Haló noviny 3.10.2015

„Zřejmě se jedná o islamisty ze západních zemí, ruská tajná služba disponuje i některými údaji o nich, podělila se o ně prý i se službami zemí západní Evropy.“

„Ruské nálety pokračují“, Haló noviny 5.10.2015

Rusko ve člancích HN vystupuje jako zastánce a praktikant „správných“ postupů. Jejich účast v konfliktu je **validována** („... opatření se týká Sýrie, jejíž prezident Bašár Asad požádal Moskvu o pomoc...“ Haló noviny 1.10.2015), je zdůrazňován aspekt **pomoci** a politického **altruismu** („Nechci teď s nikým polemizovat, ale chci říci, že neusilujeme o nějaké vedení v Sýrii.“ ... (Putin) Ujišťoval, že Moskvě jde jen o to přispět k boji s terorismem.“ Haló noviny 14.10.2015) a texty rozebírají vojenské postupy a následné úspěchy Ruska v boji („... čtyři raketové lodě kaspické flotily vypálily na 11 cílů v Sýrii 26 řízených střel. Podle kontrolních údajů byly všechny cíle zničeny a nebyl zasažen žádný civilní objekt.“ Haló noviny 8.10.2015). Neutrální až pozitivní roli v syrském konfliktu ilustruje graf níže, který ukazuje celkové vyznění konotací účasti Ruska. Pro srovnání graf obsahuje také vyznění konotací v člancích Lidových novin, těm se budu samostatně věnovat později.

Po opakující se struktuře textu, kdy Rusko získává v textu přednost, vychází díky voleným tématům jazykovým prostředkům obraz tvořený HN jako pozitivní. V ideologickém čtverci to zapadá do van Dijkova tvrzení, že u „nás“ média zdůrazňují pozitivní vlastnosti a upozadují ty negativní. Haló noviny tak ve schématu „My vs. Oni“ do pozice „My“ staví Rusko, kdy výběrem témat a zvolením určitých formulací tvoří pozitivní obraz ruské účasti v Sýrii, zatímco ani z jednoho článku za zkoumaný měsíc Rusko nevyšlo negativně.

Fotografie HN jsou dvojího typu: ilustrační a aktuální. Ilustrační zobrazují v jednom případě vojáky syrských vládních sil obsluhující kulomet, v druhém ruské techniky přezbrojující stíhačku. Vzhledem k tomu, že se váží pouze ke kontextu zpráv, jsou tyto fotografie neutrální a na výsledný obraz Ruska nemají velký vliv. Aktuální fotografie ve čtyřech případech vyobrazují Putina a zahraniční politiky v gestu podání ruky. Tento typ fotografie posiluje obraz, který utváří samotné texty HN, ve kterých Rusko vychází jako pozitivní síla, jejímž cílem je mír. Stisk rukou mezi politiky symbolizuje smír, spolupráci a vřelé vztahy, vyobrazení Putina se státníky jako Hollande, Obama nebo kazachstánský prezident Nersultan Nazarbajev se stisknutýma rukama jej staví do pozice důstojného politického partnera s dobrými úmysly. Volbou fotografií tedy HN spíše posilují pozitivní obraz Ruska.

Druhou stranu, tedy „je“, tvoří v diskurzu HN ti, které Rusko a Sýrie vnímají jako teroristy a jejich podporovatele. Touto definicí se ovšem do této kategorie dostává i tzv. Západ. Jak jsem zmiňoval v teoretické části, mezi Západem a koalici Rusko-Sýrie panuje rozkol v tom, kdo je a kdo není terorista. Haló noviny se v tomto případě staví převážně na stranu Ruska, či spíše přejímají jeho výklad konfliktu. Patrné je to na již zmíněné části textu HN z 3.10.2015:

„Ten (západ) považuje ruskou aktivitu za „kontraproduktivní“, protože je podle něj zaměřena spíše na záchranu režimu než na skutečné rozdrčení radikálních islámských povstalců. Rusko ve čtvrtek potvrdilo, že kromě pozic organizace Islámský stát útočí také na další teroristické organizace...“

„Státníci v Paříži jednali o Sýrii“, Haló noviny 3.10.2015

Zde můžeme najít i základní charakteristiku Západu coby „jich“ v diskurzu Haló novin. Ve zkoumaných člancích dochází k částečnému přenášení viny za stav konfliktu v Sýrii právě na Západ. Zatímco **Rusko** podle narativu deníku **dělá vše pro dobro** Sýrie, často blíže nespecifikovaný **Západ** jejich **snahy maří** nebo **bojkotuje**.

„Podle ruských generálů však (západní národy) vedou spíše „kosmetickou válku“ proti extremistickým organizacím, které sami stvořili a po léta podporovali.“

„Proti „přeformátování“ Blízkého východu“, Haló noviny 10.10.2015

„Nedávno jsme Američanům navrhli: dejte nám objekty, na které tedy nemáme útočit, a taky žádná odpověď. Mně se zdá, že někteří naši partneři mají v hlavě zmatek,“ citovala Putina agentura TASS.“

„IS útočil na ruské velvyslanectví“, Haló noviny 14.10.2015

„... nálety míří mimo jiné na umírněnou protiasadovskou opozici, kterou podporuje Západ. Nicméně sám termín „umírněná opozice“ zavání propagandou, opozice bojuje se zbraní v ruce proti zvolené vládě, jedná se ve skutečnosti o pučisty.“

„Státníci v Paříži jednali o Sýrii“, Haló noviny 3.10.2015

Poslední uvedená citace jednak explicitně potvrzuje výše zmíněný rozkol v názoru Západu a Ruska na problematiku syrské války, ale také postoj a praktiky Západu devalvuje na „propagandu“, čímž odmítá jeho legitimitu. Haló noviny ve svých textech tento aspekt zmiňují v reakci na kritiku Ruska. V souvislosti s mírou abstrakce v textech Haló novin chybí přímé citace západní kritiky, deník ji reprodukuje v textech jako **odosobnělé, obecné vyjádření bez zaštiťující authority**. Následná přímá reakční citace ruského představitele tak kritiku silně oslabuje.

Výsledný ideologický čtverec tak vychází s Ruskem na pozici „My“ a Západem na pozici „Oni“. Struktura čtverce je následující:

- **Zdůraznění pozitiv skupiny „My“**: Texty HN zdůrazňují pozitivní cíle Ruského angažmá, mezi které patří pomoc Asadovi na jeho žádost, ochrana syrského lidu, a hlavně boj proti terorismu, jehož úspěchy HN zmiňují hned v několika textech.

- **Marginalizace negativ skupiny „My“**: Za zkoumané období v HN nevyšel ani jeden text, který by aktivity Ruska prezentoval negativně. Kritické ohlasy jsou v textech redukovány na obecná prohlášení a následně dále devalvovány připomenutím chyb kritika.

- **Zdůraznění negativ skupiny „Oni“**: Západ je zde mimo zmínky o jednání s Barrackem Obamou redukován na samotný pojem Západ nebo konkrétní státy. Reakce Západu na Ruské akce jsou podávány obecně a texty jim neposkytují mnoho prostoru, přímá

citace zazní v 16 textech jen jednou. Čtenář tak většinou nemá konkrétní osobu, na kterou hlas druhé strany vztáhnout, a zůstává z ní prázdný pojem.

- **Marginalizace pozitiv skupiny „Oni“:** Kromě zmínky o zabití vysoce postaveného člena IS americkými jednotkami nejsou Západ jako celek, ani další země, vyobrazovány pozitivně nebo neutrálně. Reakce Západu na Ruské akce jsou podávány obecně a texty jim neposkytují mnoho prostoru, přímá citace zazní v 16 textech jen jednou. Čtenář tak většinou nemá konkrétní osobu, na kterou hlas druhé strany vztáhnout, a zůstává z ní prázdný pojem.

5.2. Lidové noviny

5.2.1. Obsahová analýza

Ve zkoumaném období vyšlo v Lidových novinách **13 zpravodajských textů** o aktivitách Ruska v Sýrii. V těchto textech informovaly o **11 tématech**. Stejně jako u Haló novin je zde rozdílný počet článků a témat²⁷.

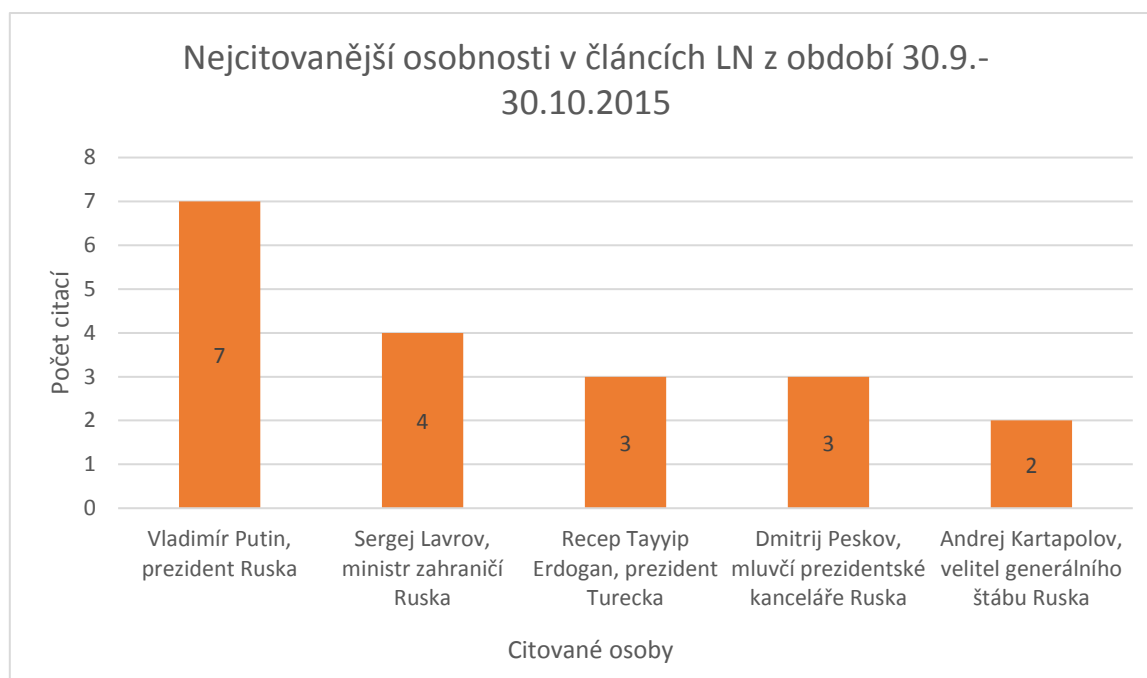
Níže v tabulce jsou rozepsány kategorie témat, o jakých Lidové noviny psaly. Rozdělení a jeho pravidla jsou stejné jako u druhého deníku.

Kategorie tématu	Výskyt tématu v článcích
Vojenská akce Ruska proti teroristům	4
Spor Ruska s oponentem	5
Jednání Ruska s oponentem	3
Jednání Ruska se spojencem	2
Jednání Ruska se třetí stranou	1
Vojenská akce Ruska proti rebelům	7
Spor Ruska se třetí stranou	5

Hlavním aktérem je Rusko ve **12 textech z 13**, vedlejšího aktéra představuje pouze v jednom. Oproti Haló novinám se totiž Lidové noviny méně věnují aktivitám syrské armády, v těchto článcích totiž Rusko představuje pouze podporu.

Citované osoby jsou v několika případech podobné, Lidové noviny ovšem disponují širší škálou citovaných osob, zejména těch ze západních zemí. Na nespecifikované zdroje se odkazovaly LN dvakrát – na „nejmenované americké a francouzské představitele“ (Lidové noviny 1.10.2015) a na „nejmenované americké představitele“ (Lidové noviny 9.10.2015).

²⁷ Lidové noviny ve více článcích informovaly o sporu Turecka a Ruska o přelety letadel nad tureckým územím.

Výčet nejcitovanějších osob za zkoumaný měsíc je podobný jako u Haló novin, výraznou změnu představuje pouze turecký prezident Erdogan, který v Lidových novinách dostal prostor ve třech člancích, a to díky sporu Turecka a Ruska o narušení vzdušného prostoru.

K těmto osobám Lidové noviny citovaly dalších **23**, celkem tedy **28 citovaných osobností**. I v tomto deníku mají ruské zdroje největší procento zastoupení, z 29 je **14 zdrojů z Ruska**. **7** citací patří **oponentům**, **6** **třetí straně** a **1 spojencům**.

Jméno	Pozice	Země
Josh Earnest	mluvčí Bílého domu	USA
John Kerry	ministr zahraničí	USA
Barrack Obama	prezident	USA
Valentina Matvijenková	předsedkyně horní komory parlamentu	Rusko
Charles Lister	expert na Blízký východ	USA
Laurent Fabius	ministr zahraničí	Francie
Ashton Carter	ministr obrany	USA
Milan Chovanec	ministr vnitra	ČR
Martin Stropnický	ministr zahraničí	ČR
John McCain	senátor	USA
Alexandr Lovosev	finanční analytik	Rusko
Pavel Felgenhauer	analytik	Rusko

Alexej Puškov	předseda zahraničního výboru	Rusko
Anatolij Antonov	náměstek ministra obrany	Rusko
Marija Zacharovová	mluvčí ministerstva zahraničí	Rusko
Orchan Džemal	novinář	Rusko
Vladimír Komojedov	šéf obraného výboru	Rusko
Ahmet Davutolgu	premiér	Turecko
Alexandr Vikentěvič	vojenský analytik	Rusko
Bíbars Táláví	člen povstalecké fronty	Sýrie
Aláedín Borúdžerdí	šéf zahraniční delegace	Írán
Jan Eliasson	náměstek gen. tajemníka	Švédsko
Anna Kašircevová	pracovnice Výboru matek vojáků	Rusko
Bašár al-Asad	prezident	Sýrie

V LN mělo **fotografii** přiloženo 7 článků, jeden z nich disponoval 2 fotkami, celkem tedy **8** fotografií. Při zopakování rozdělení fotografií na aktuální a ilustrační vyjde v Lidových novinách **6** fotografií **aktuálních** a **2** **ilustrační**. Z aktuálních představují tři fotografie Putina, dvakrát při setkání s jiným státníkem a jednou samotný při vstupu do sálu, dvě zachycují samotnou válku, specificky následky bombardování v Sýrii a jeden představuje infografiku popisující trasy odpálených ruských raket dlouhého doletu. Ilustrační fotky představuje starší profilové foto Bašára al-Asada a fotka ruské stíhačky.

5.2.2. Diskurzivní analýza

Většina textů Lidových novin disponuje základní pozorovatelnou strukturou, podobně jako tomu bylo u Haló novin. Lidové noviny převážně texty staví tak, že předloží výchozí situaci a Rusko na ni nějakým způsobem reaguje. Nejedná se tak o iniciační tendence, jako tomu bylo v Haló novinách. LN staví **Rusko** do pozice **podřízenosti**, kdy spíše, než aby dění pokládalo, musí dokládat **vysvětlení** svých rozhodnutí.

„Čtyři ruské střely...omylem dopadly na iránské území. O incidentu, k němuž mělo dojít ve středu, včera informoval web televize CNN s odvoláním na nejmenované americké zdroje. Ruské ministerstvo obrany zprávu včera popřelo. Podle USA však šlo o relativně nové typy raket...“

„Ruské střely na Sýrii dopadly v Íránu“, Lidové noviny 9.10.2015

„Americký ministr obrany Ashton Carter byl opatrnější. Přesto řekl, že Rusko mířilo „spíše na oblasti, kde pravděpodobně nejsou síly ISIL.“... Moskva zprávy o útocích mimo působiště IS a o smrti civilistů označila jako „informační válku, s níž počítala.“

„Ruský gambit: Ať s námi počítají“, Lidové noviny 2.10.2015

„Aby se těmto incidentům předcházelo, Moskva a Washington již připravují dohodu o vzájemné komunikaci v rámci leteckých operací nad Sýrií. Podle náměstka ministra obrany Ruska Anatolije Antonova ruský generální štáb nyní dokumenty předložené Američany studuje.“

„Ruské stroje se prohánějí nad Tureckem“, Lidové noviny 7.10.2015

Výstavbou a prvním podáním události a následným řazením výpovědí a reakcí v textech Lidových novin převládá dojem, že Rusko představuje spíše narušitele jiných operací. Reakce Ruska jsou navíc často následovány **dalšími informacemi**, na které už ruští představitelé dále **nereagují** a článek se přesouvá k dalšímu segmentu. V jednom případě je vysvětlení Ruska v článku výslovně odmítnuto.

„Zatímco západní média přinesla zprávu o brzkém zahájení ruské pozemní operace v Sýrii, Moskva tato tvrzení včera vytrvale dementovala. Což ovšem po zkušenostech s ukrajinským ruským angažmá nic neznamena.“

„Ruské stroje se prohánějí nad Tureckem“, Lidové noviny 7.10.2015

Silným aspektem textů LN je syrská **opozice**. Deník přejímá stanovisko „Západu“ a užívá termíny jako „umírněná opozice“ (Lidové noviny 3.10.2015), „syrští rebelové“ (Lidové noviny 2.10.2015) nebo „umírněné povstalce“ (Lidové noviny 1.10.2015). Toto stanovisko prezentuje v kontrastu s tím ruským, které pak vyznívá negativně.

„Ruské nálety trvají několik dní a obyvatelé už upozorňovali, že na místě nejsou žádní členové organizace Islámský stát. Rusko tvrdí, že bojuje proti teroristům v Sýrii, k nimž řadí IS. Podle kritiků jsou cílem ruských náletů rovněž oponenti Damašku.“

„Syrská armáda útočí v Homsu“, Lidové noviny 16.10.2015

„Rusové v prvních dnech útočili především v provinciích Hamá, Aleppo a Idlib, kde se radikálové IS vyskytují jen sporadicky. Rusko přitom při určování cílů spolupracuje se syrskou armádou – a režim Bašára Asada ozačtuje od začátku konfliktu za teroristy všechny rebely bez výjimky.“

„Útočte jen na IS, žádá Západ Rusko“, Lidové noviny 3.10.2015

„Někteří, kupříkladu americký senátor John McCain, uvedli, že Rusové necílí na fanatické bojovníky IS, ale na opoziční skupiny, které stojí proti Asadovi. „Mohu s jistotou potvrdit, že to byly útoky proti brancům FSA vycvičeným CIA. Jsme s těmi lidmi ve spojení,“ řekl McCain stanici CNN.“

„Ruský gambit: Ať s námi počítají“, Lidové noviny 2.10.2015

Reaktivní pozice Ruska v textech a **negativní vyznění** jejich stanoviska způsobuje, že ve schématu ideologického čtverce se **Rusko** přesouvá spíše do skupiny „**Oni**.“ **Západ**, tedy „**My**“, a jeho přístup k syrskému konfliktu vychází z článků jako „správný“, zatímco Rusové svým spojenectvím s Asadem narušují jeho realizaci, zatímco jejich akce způsobují chaos. Spojenectví s Asadem pozici Ruska také nepomáhá, LN reprodukuje stanovisko Západu, podle kterého je prezident Sýrie zodpovědný za velkou část současného stavu Sýrie a budoucnost země vidí bez něj. Západní osobnosti často sdílí vizi Asada jako válečného zločince.

„... a mluvit budou mimo jiné i o tom, jak přimět syrského diktátora Bašára Asada k tomu, aby přestal používat zakázané barelové bomby. Právě ty mají na svědomí tisíce životů syrských civilistů.“

„Sblíží Obamu a Putina boj s džihádisty?“, Lidové noviny 30.9.2015

„Šéf francouzské diplomacie Laurent Fabius prohlásil, že jeho země je připravena spolupracovat s Ruskem a dalšími zeměmi v boji proti IS, ale za podmíněk, které zahrnují ukončení násilí páchaného na syrských civilistech. A také to, že „syrský kat“ Asad nezůstane u moci.“

„Ruské letectvo udeřilo v Sýrii“, Lidové noviny 1.10.2015

V Lidových novinách tak převládá **vyzdvihování negativních aspektů** ruského angažmá v Sýrii – „nesprávná“ podpora Asadova režimu, který je dáván do souvislostí s civilními ztrátami a útoky na rebely, boj se syrskými povstanci namísto teroristů IS a narušování mezinárodní spolupráce prosazováním vlastní agendy.

Pouze v jednom článku je do negativní pozice stavěn Západ, kdy po útocích na ruskou ambasádu Putin viní Západ z nedostatečné spolupráce. Text ze 14.10.2015 obsahuje stejné citace a formulace jako ten z Haló novin ze stejného data. Pozice Ruska jako oběti, tedy v **pozitivním** světle, je v Lidových novinách ve zkoumaném období ovšem ojedinělá.

Fotografie užitá Lidovými novinami posilují spíše neutrální konotace ruské účasti v Sýrii. **Ilustrační** fotografie – samotná stíhačka a tvář Bašára Asada – nenesou mnoho konotací. Neutrální zabarvení nesou fotky Putina a Obamy při přípitku, příchod Putina do jednacího sálu a popis fungování ruských raket. Pozitivní konotace spíše nese Putin a jeho stisk ruky Bašára Asada. Negativní konotace pak nesou fotografie následků bombardování Sýrie, jednou ze země, podruhé z pohledu pilotů ruských letadel. Destruktivní povaha těchto fotek evokuje negativní myšlenky spojené s válkou, jako potenciální ohrožení civilistů nebo hmotná škoda. Dohromady ale výběr fotografií vyznívá spíše **neutrálně**.

Kompletní ideologický čtverec podle LN tedy staví **Západ** do pozice „**My**“ a **Rusko** do skupiny „**Oni**“. Následuje podrobnější popis aspektů ideologického čtverce.

- **Zdůraznění pozitiv skupiny „My“**: Západ v textech Lidových novin vychází spíše jako organizátor se snahami o urovnání situace, ochotný jednat téměř se všemi. Důraz je kladen na podporu syrských rebelů, kteří jsou prezentováni jako „umírněná opozice“ bouřící se proti diktatuře.

- **Marginalizace negativ skupiny „My“**: Lidové noviny ve většině případů opomíjí Ruskem zmiňované chyby jako shození munice a zbraní teroristům nebo jejich předchozí akce v Iráku nebo Libyi. Tyto aspekty účasti Západu v Blízkém východě převážně zazní jako poznámky ze strany Ruska a jsou ponechávány bez komentáře.

- **Zdůraznění negativ skupiny „Oni“:** Lidové noviny nejčastěji zdůrazňují ruskou podporu Asadova režimu, který dle stanoviska Západu může za mnoho válečných zločinů v Sýrii a mezi svými lidmi údajně ztratil legitimitu. Druhým negativem je narušování vzájemné spolupráce s ostatními státy, ať už se jedná o bombardování syrských rebelů ve výcviku USA nebo odmítání zodpovědnosti za civilní úmrtí.

- **Marginalizace pozitiv skupiny „Oni“:** Ve článcích LN málokdy zazní s úspěchy ruských náletů na pozice Islámského státu, a pokud ano, bývají tyto zmínky upozaděny informacemi o útocích na syrské rebely. Ruská podpora přitom hrála důležitou roli v boji proti IS a zabírání území drženého touto organizací.

5.3. Srovnání a shrnutí

Pro začátek této kapitoly uvedu dvě citace. Obě se týkají odpálení ruských raket z Kaspického moře.

„Během dosavadního ruského angažmá jen 2 z 57 útoků zasáhly džihádisty z Islámského státu,“ uvedl včera turecký premiér Ahmet Davutolgu a upřesnil, že cílem ruských útoků je umírněná syrská opozice. “

„Rusko ztrácí spojence kvůli Sýrii“, Lidové noviny 8.10.2015

„Podle kontrolních údajů byly všechny cíle zničeny a nebyl zasažen žádný civilní objekt. Potvrdila se vysoká účinnost střel dlouhého doletu při útoku na cíle vzdálené více než 1500 kilometrů,“ řekl Šojgu. Prezident Putin práci ruské armády v Sýrii ocenil.

„Rusko zapojilo námořnictvo“, Haló noviny 8.10.2015

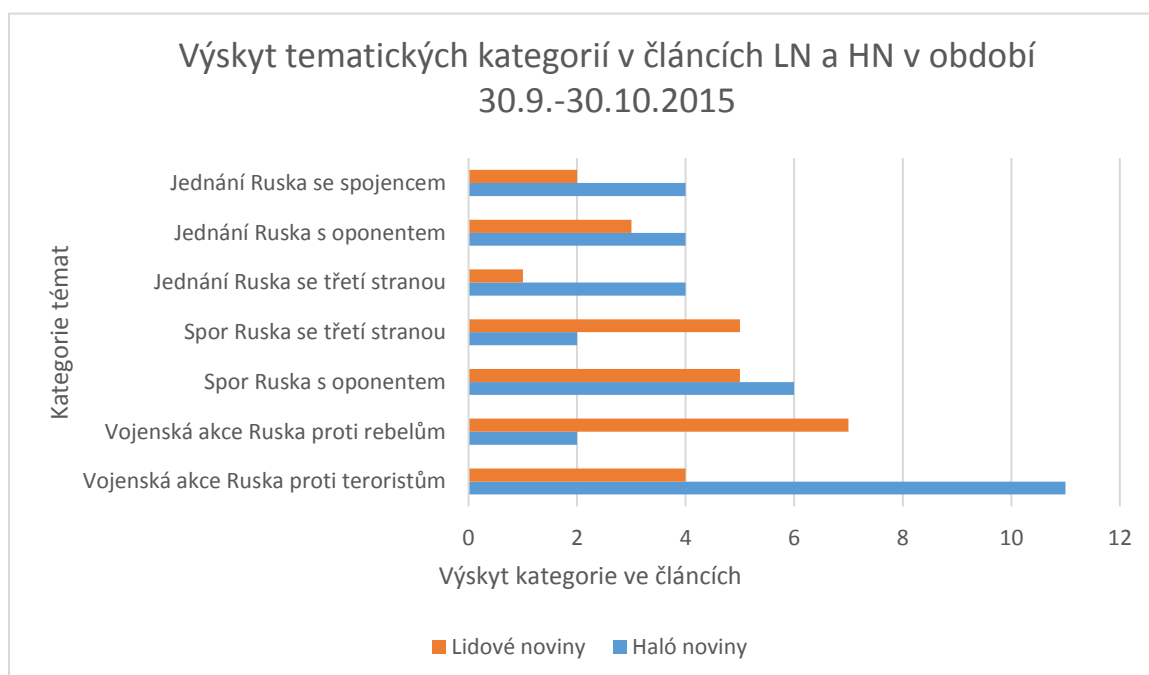
Tímto porovnáním se dá shrnout základní rozdíl v utváření mediálního obrazu Ruska v obou zkoumaných médiích. Vychází z přejímání stanovisek Západu a Ruska ke konfliktu v Sýrii a scénářům o poválečném uspořádání této země. V závislosti na přejatém rámci náhledu na tuto válku vznikají dva odlišné obrazy Ruska. Na principu ideologického čtverce níže doložím základní rozdíly mezi reflexemi ruského angažmá.

	Haló noviny	Lidové noviny
Pozice Ruska	„My“	„Oni“
Pozice Západu	„Oni“	„Oni“
Rebelové	„umírněná opozice“	„teroristé“, „pučisté“
Bašár Asad	legitimní vůdce Sýrie	diktátor a válečný zločinec
Cíle Západu	podpora radikálů, destabilizace oblasti	sesazení diktátora, změna režimu, stabilita oblasti, boj proti terorismu
Cíle Ruska	Ochrana syrského lidu, pomoc spojenci, boj proti terorismu, mír v oblasti	podpora nelegitimního vůdce, prosazování vlastní agendy,
Pozitivní charakteristiky Ruska	Důslednost, plnění závazků, výsledky boje proti terorismu	X

Pozitivní charakteristiky Západu	X	Ochota spolupracovat, podpora odpůrců diktatury, mírotvorné snahy
Negativní charakteristiky Západu	Zavinění současné situace, podpora radikálů, neochota spolupracovat	X
Negativní charakteristiky Ruska	X	Prosazování vlastní agendy, legitimace diktatury, útoky na civilisty, neochota spolupracovat

Z takto srovnaných aspektů je patrné, že rozdíl v obrazu Ruska se odvíjí zejména od různého pojetí terorismu v kontextu syrského konfliktu a neshodě v legitimitě prezidenta Asada. Oba deníky převzaly určité stanovisko za platný rámec konfliktu a angažmá druhé strany jej narušuje. Na tuto základní strukturu se následně přidávají rozdílné interpretace událostí, specifické volby informačních zdrojů a samotných témat nebo rozdílný přístup k vyjádřením protistrany.

Oba deníky napsaly přibližně stejný počet článků za zkoumaný měsíc a přinesly podobné množství témat. Samotná témata se ale liší. Rozdělení témat do kategorií v obsahové analýze srovnává graf níže.

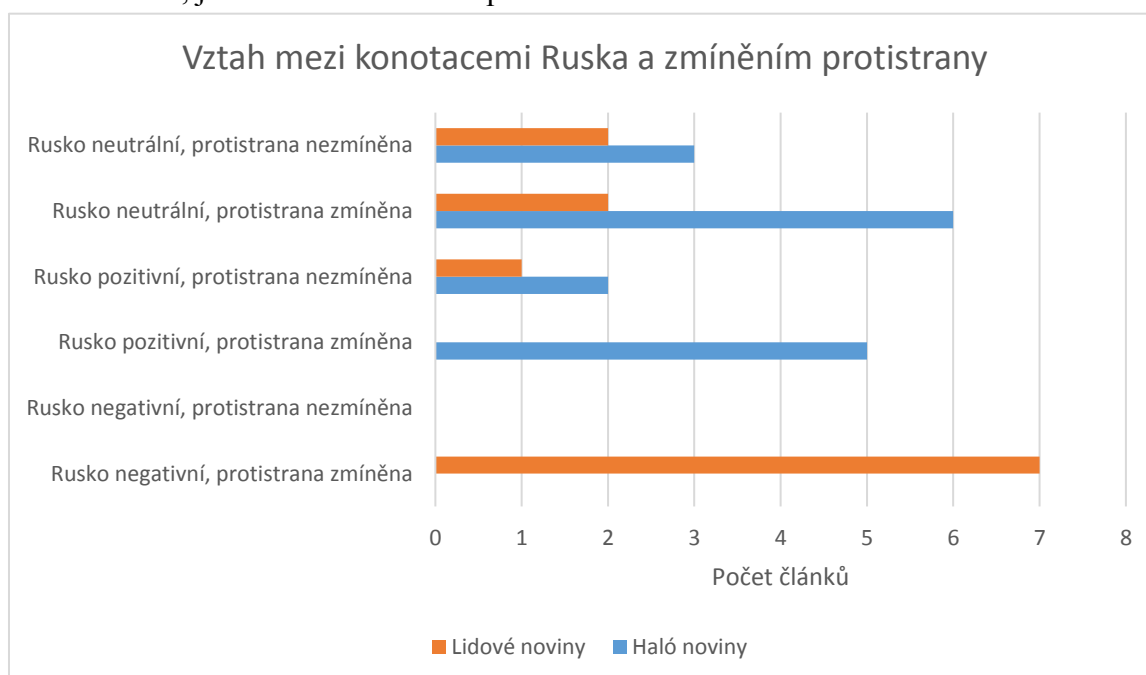

Zmiňovaný rozdíl ve vnímání syrské opozice je patrný i zde na silném rozdílu v informování o boji s teroristy a boji s rebely. Co se specifických témat týče, dá se poukázat na témata, o kterých informoval pouze jeden deník.

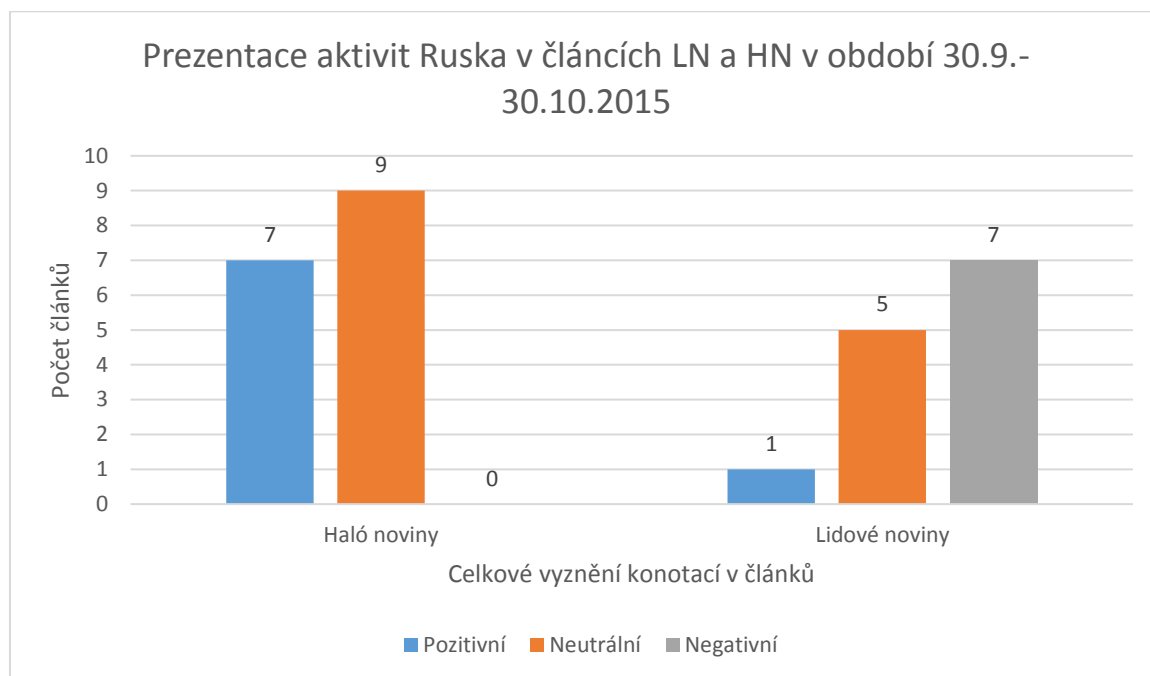
Reflektované téma	Pokryto v HN	Pokryto v LN
Rusko zahájilo vojenské aktivity námořnictva	Ano	
Rozbor dílčího postupu syrských vládních jednotek	Ano	
Schůze Ruska a Saudské Arábie v Soči	Ano	
Smrt Abú Mutaze Kurášího	Ano	
Nový postup syrské vládní armády	Ano	
Schůze ministrů ruské koalice ve Vídni	Ano	
Možnost předčasných voleb v Sýrii	Ano	
Nespokojenost západní aliance s ruskými nálety		Ano
Ruská letadla narušila turecký vzdušný prostor		Ano
Zhoršující se vztahy mezi Tureckem a Ruskem		Ano
Spory Západu a Ruska kvůli pokračující ofenzivě Sýrie		Ano
První mrtvý ruský voják		Ano

V rámci ideologického čtverce lze pozorovat trend ve spojitosti s prezentací dominantní skupiny. Originální témata LN představují negativní aspekty účasti Ruska, které je ve čtverci deníku na pozici protistrany, stává se „jimi“. Naopak témata HN představují neutrální a pozitivní témata pro Rusko, které je pro Haló noviny zástupcem „nás“, těch „správných“.

Za zmínku také stojí vztahy mezi konotacemi a zmíněním oponentů Ruska. Graf níže zaznamenává, jak zazněla v člancích protistrana.

Pro dokreslení konotací článků ještě jednou uvádím graf zaměření konotací Ruska v obou denících.

Haló noviny prezentovaly Rusko převážně pozitivně jako mírotvůrce, spojence legitimního vůdce Sýrie a bojovníka proti terorismu, se kterým Západ, který současnou situaci zavinil, odmítá spolupracovat. V rámci takto utvořeného obrazu je cílem konfliktu – kromě eliminace teroristů IS – také obnova Sýrie s prezidentem Bašárem Asadem v čele.

Lidové noviny tvoří obraz Ruska jakožto narušitele spolupráce majícího na svědomí legitimaci diktátora, civilní oběti a ztěžování boje proti Islámskému státu. Prezident Asad podle tohoto obrazu není ideálním člověkem pro vedení poválečné Sýrie, která bude potřebovat radikální změnu režimu.

Oba deníky citovaly širokou škálu ruských představitelů, Lidové noviny začlenily více kritických citací od Západních zdrojů, zatímco Haló noviny spíše citace podporující stanoviska Ruska. Různě pracovala média s kritikou ruských postupů. Haló noviny ji spíše zobecňovaly a následně na ni reagovaly zpětnou kritikou, Lidové noviny Rusko nechaly zareagovat, nicméně následně převládala další reakce na ruskou odpověď, která už byla ponechána bez komentáře.

Je zřejmé, že oba deníky se v několika případech dopustily porušení informační kvality, ať už v hodnotících závěrech ve zpravodajství nebo neostatečném poskytnutí prostoru druhé straně, což je z objektivního hlediska špatně, ale z pohledu výstavby ideologického čtverce je

to více než pochopitelné. Tento případ dokazuje, že stačí nesouhlas v jednom či dvou klíčových aspektech určitého problému a ve společnosti, a následně i v médiích, mohou vzniknout zcela odlišné reprezentace reality.

6. Závěr

Válka v Sýrii je nepřehledný, měnící se konflikt, což výrazně ztěžuje jeho mediální reflexi. Čtenáři často doufají, že jim média poskytnou potřebné informace potřebné k utvoření správného názoru na situaci. Válka v Sýrii je ovšem jednou ze situací, kde je těžké určit, co je správný názor, pokud něco takového vůbec existuje. Jádrem problémů spočívá zejména v rozhodnutí, zda podpořit prezidenta Bašára al-Asada a dovolit mu obnovit Sýrii, nebo jej odstranit z politické scény země, a pokud ano, kým a jak. Různé mocnosti zastávají různá stanoviska k této otázce, a bez podrobné znalosti regionu, náboženství, etnicity obyvatel a politické historie Blízkého východu je nemožné stanovit, co je správné a co ne.

Proto jsem se v této práci vyhnul otázkám jako objektivita či faktičnost obou deníků. Volba zkoumání rozdílů mediálních obsahů mi dovolila poukázat na to, jak nahlíží obě strany na problematiku Sýrie, a umožnila mi lépe pochopit jejich stanoviska. Zároveň se mi dostalo možnosti přezkoumat aspekt ideologie v médiích a jeho vliv na výsledný produkt, který čte podstatná část obyvatel naší země a který pomáhá utvářet náš světový názor.

Profilace této analýzy je úzká a nabízí prostor pro navazující práci. Dala by se uvést rozsáhlejší analýza, která by zkoumala mediální obraz Ruska ve více médiích nebo během celého trvání konfliktu. Možností je spousta, a jejich počet bohužel stoupá s každým dnem, kdy není konflikt v Sýrii vyřešen. Do té doby nezbývá než o něm informovat.

Informovat nezaujatě o takovémto tématu je, jak se ukázalo, velmi složité, a při zjištěných rozdílech jen stoupá zmatení z toho, jaký rámec informování o Sýrii lze považovat za „ten správný“. Různé deníky nabízejí různý pohled s různými východisky, které více či méně ovlivňují ideologický rámec, ve kterém médium pracuje. A to se netýká jen deníků, ale také televizního zpravodajství nebo internetových informačních sítí. V době, kdy se rozebírá objektivita a nezaujatost médií, slouží analýzy jako takováto k zásadní změně náhledu na problematiku. Nic jako naprosto objektivní médium nemůže existovat. Je tedy nezbytné uvědomit si, dle jakých východisek a mustrů médium pracuje a podle toho jeho produkt přijímat.

Seznam zdrojů

ABC NEWS. G. MEEK, J. „Al Qaeda leader Al-Zawahiri declares war on ISIS ‚caliph‘ Al-Baghdadi“. 10.10.2015. Dostupné na: <http://abcnews.go.com/International/al-qaeda-leader-al-zawahiri-declares-war-isis/story?id=33656684>

1) ARON, R. *Opium intelektuálů*. Praha: Mladá fronta, 2001. ISBN 80-204-0842-8

2) BARTHES, R. *Mytologie*. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 808656973X.

BBC. GHATTAS, K. „US policy on Syria depends on success in Libya“. 24. 5. 2011. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-13529923>

BBC. SHAH, D. „Arab spring: It was the first time I felt I belong“. 26.12.2011. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-16275176>

BBC. Redakce. „Syria crisis: Where key countries stand“. 30.10.2015. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23849587>

BBC. Redakce. „Russian missiles hit IS in Syria from Caspian Sea“. 7.10.2015. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-34465425>

BBC. Redakce. „US signals shift Syria-Iraq campaign against Islamic state“. 28. 10. 2015. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34654693>

3) BEDNAŘÍK, P; JIRÁK, J; KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

BUSINESS INSIDER. LOCKIE, A. „ISIS has been militarily defeated in Iraq and Syria.“ 27.11.2017. Dostupné na: <http://www.businessinsider.com/isis-military-defeat-iraq-syria-2017-11>

4) COHEN, B. *The press and foreign policy*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1970. ISBN 0-691-02157-0

CVVM. „Důvěra k vybraným institucím veřejného života – březen 2018“. 15. 3. 2018. Dostupné na: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4580/f9/po180405.pdf

5) DEARING, J; ROGERS, E. *Agenda settings*. London: Sage Publications, 1996. ISBN 0-7619-0563-4

DIJK, van T. 1987. *Mediating racism. The role of media in the reproduction of racism*. In: WODAK, R. 1989. *Language, power and ideology*. Dostupné na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.653.4884>

6) DIJK, van T. 1998. *Ideology: a multidisciplinary approach*. London: Sage, 1998. ISBN 0761956549.

7) E. SCHULZE, K. 2012. *Arabsko-izraelský konflikt*. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-0000-4

8) FTOREK, J. *Manipulace a propaganda*. Praha: Grada, Praha, 2017. ISBN 978-80-271-0605-9

9) GEORGE, A. *Syria: Neither Bread nor Freedom*. Zed Books, Londýn, 2003. ISBN 1-84277-212-0

GUARDIAN, THE. Redakce. „*Russian planes dropped bombs that destroyed UN aid convoy, US officials say*.“ 20.9.2016. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2016/sep/20/un-aid-convoy-attack-syria-us-russia>

HALÓ NOVINY. CINKA, T. „*A vyšly Haló noviny...*“ 1. 6. 2016. Dostupné na: <http://www.halonoviny.cz/articles/view/43608423>

10) HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-10-6

HUFFINGTON POST. WAGNER, D; CAFIERO, G. „*Turkey and Qatar: Close Allies, Sharing a Doomed Syria Policy*“ 8.11.2015. Dostupné na: https://www.huffingtonpost.com/giorgio-cafiero/turkey-and-qatar-close-allies-sharing-a-doomed-syria-policy_b_8512336.html

INDEPENDENT. WITHNALL, A. „*Iraq crisis: Isis declares its territories a new Islamic state with „restoration of caliphate“ in Middle East*.“ 30.6.2014. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-declares-new-islamic-state-in-middle-east-with-abu-bakr-al-baghdadi-as-emir-removing-iraq-and-9571374.html>

INFO. Redakce. 27.11.2016. „*Přítel nebo nepřítel? Stropnický a Filip se přeli o Rusko*.“ Dostupné na: <https://www.info.cz/cesko/pritel-nebo-nepritel-stropnicky-a-filip-se-preli-o-rusko-952.html>

ISSG. *Oficiální stanovisko Mezinárodní skupiny pro podporu Sýrie*. Uveřejněno na stránkách Evropské služby externích akcí (EEAS). 14. 11. 2015. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/3088_en

11) KRIPPENDORF, K. *Content analysis: An introduction to its methodology*. SAGE Publications, 2013. ISBN 978-1-4129-8315-0

12) LUST, E. *The Middle East, 13th Edition*. SAGE Publications, 2014. ISBN 978-1452241494

13) McHUGO, J. *Syria: A History of Last Hundred Years*. The New Press, New York, 2015. ISBN 978-1-62097-050-8 (e-kniha)

14) McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7367-574-5

MEDIAGURU. Redakce. „Účet deníků za rok 2017: Prodeje klesly o 5,5 %“. 12. 2. 2018. Dostupné na: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2018/02/ucet-deniku-za-rok-2017-prodeje-klesly-o-5-5/>

NEW YORK TIMES. SHEAR, M; COOPER, H; SCHMITT, E. „Obama Administration Ends Effort to Train Syrians to Combat ISIS“. 9. 10. 2015. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2015/10/10/world/middleeast/pentagon-program-islamic-state-syria.html?&hp&action=click&pgtype=Homepage&module=first-column-region®ion=top-news&WT.nav=top-news>

NEW YORK TIMES. SCHMITT, E. „Al Qaeda turns to Syria, with a plan to challenge ISIS“. 15. 5. 2016. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2016/05/16/world/middleeast/al-qaeda-turns-to-syria-with-a-plan-to-challenge-isis.html>

NEW YORK TIMES. BARNARD, A. „U.S.-led Forces Said o Have Used White Phosphorus in Syria.“ 10.6.2016. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2017/06/10/world/middleeast/raqqa-syria-white-phosphorus.html>

15) OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1899-9

16) PONÍŽILOVÁ, M. *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu*. Praha: Dokořán, 2016. ISBN 978-80-7363-813-9

17) POPPER, K. *Objective knowledge: An evolutionary approach*. Oxford: Clarendon Press, 1991. ISBN 0198750242

PRAVÝ PROSTOR. RADEK, M. 23.1.2018. „*Jak to máme s tím Ruskem – přítel či nepřítel?*“
Dostupné na: <http://pravyprostor.cz/jak-to-mame-s-tim-ruskem-pritel-ci-nepritel/>

REUTERS. Redakce. „*Moscow says Russian and Syrian planes did not strike Aleppo aid convoy*“. 20. 9. 2016. Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-russia-convoy-idUSKCN11Q1HE>

REUTERS. Redakce. „*Syria's Assad wrote to Putin over military support: statement*“. 30.9.2015. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-putin/syrias-assad-wrote-to-putin-over-military-support-statement-idUSKCN0RU17Y20150930>

REUTERS. BASSAM, L; PERRY, T. „*Syria's army, allies plan offensive against insurgents in Aleppo*“. 14. 10. 2015. Dostupné na: <http://uk.reuters.com/article/uk-mideast-crisis-syria-rebels-idUKKCN0S71VO20151014>

REUTERS. DAVISON, J. „*Syrian army, Russian jets drive back rebels in fiercest clashes for days*.“ 12. 10. 2015. Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-russia-idUSKCN0S60RT20151012>

REUTERS. Y. OWEIS, K. „*32 killed in Syria protests, Damascus moves: activists*“. 16.6.2011. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-syria/32-killed-in-syria-protests-damascus-moves-activists-idUSTRE76D7NP20110716>

18) SEDLÁKOVÁ, R. *Výzkum médií*. Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-3568-9

SEDLÁKOVÁ, R; LAPČÍK, M; BUREŠOVÁ; Z. 2015. *Analýza reprezentace tématu migrace*. Dostupné na: http://media.rozhlas.cz/_binary/03588580.pdf

19) SCHULZ, W; SCHERER, H; M. HAGEN, L; REIFOVÁ, I; KONČELÍK, J; *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1980-4

20) SILBER, R. *Straniectví médií*. Brno: Tribun EU, 2014. ISBN 978-80-263-0792-1

21) ŠARADÍN, P. *Historické proměny pojmu ideologie*. Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN 80-85959-94-1

22) TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 8073670968

TÝDEN. Redakce. 29.4.2018. „Generál Petr Pavel: Rusko nerozlišuje mezi mírem a válkou.“
Dostupné na: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/general-petr-pavel-rusko-nerozlisuje-mezi-mirem-a-vaalkou_477886.html

23) VALČEK, Peter. *Slovník teórie médií A-Ž*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2011.
ISBN 978-80-8119-042-1

Y. ZELIN, A. *The War between ISIS and al-Qaeda for Supremacy of the Global Jihadist Movement*. The Washington Institute for Near East Policy, 2014. Dostupné na:
http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/ResearchNote_20_Zelin.pdf

Seznam grafů

- 1) Graf 1 - Nejcitovanější osobnosti v článcích HN z období 30.9.-30.10.2015, str. 26
- 2) Graf 2 - Prezentace aktivit Ruska v článcích LN a HN v období 30.9.-30.10.2015, str. 29, 43
- 3) Graf 3 - Nejcitovanější osobnosti v článcích LN z období 30.9.-30.10.2015, str. 34
- 4) Graf 4 - Výskyt tematických kategorií v článcích LN a HN v období 30.9.-30.10.2015, str. 41
- 5) Graf 5 – Vztah mezi konotacemi Ruska a zmíněním protistrany, str. 42

Seznam tabulek

- 1) Tabulka 1 – Zastoupení tematických kategorií ve člancích HN, str. 26
- 2) Tabulka 2 – Další citované osobnosti ve člancích HN, str. 27
- 3) Tabulka 3 – Zastoupení tematických kategorií ve člancích LN, str. 33
- 4) Tabulka 4 – Další citované osobnosti ve člancích HN, str. 34
- 5) Tabulka 5 – Shrnutí aspektů ideologického čtverce v HN a LN, str. 40
- 6) Tabulka 6 – Unikátní témata obou deníků, str. 41